PAVLE SIMOVIĆ

VAVILON – GLOBALNI SISTEM POBUNE PROTIV BOGA

INSTITUT ZA IZUČAVANJE RELIGIJE

Naziv djela:
Vavilon – globalni sistem pobune protiv Boga

Autor:
Pavle Simović

Izdavač:
Institut za izučavanje religije
www.religija.me

Dizajn korica i tehničko uređenje:
Pavle Simović

Štampa:
Donat Graf, Beograd

Prvo izdanje, 2026.

SADRŽAJ

ŠTA ZAPRAVO PREDSTAVLJA VAVILON U KNJIZI OTKRIVENJE? 7
1. VAVILON – ISTORIJSKO I TEOLOŠKO UTJELOVLJENJE KOSMIČKE POBUNE 9
1.1. VAVILON NIJE POČEO U OTKRIVENJU 9
1.2. VAVILONSKA KULA – ČOVJEKOV POKUŠAJ DA IZGRADI ALTERNATIVNI PORETAK 10
1.3. DUHOVNA SUŠTINA VAVILONA – SAMOUZVIŠENJE UMJESTO BOŽJEG AUTORITETA 11
VAVILONSKI PRINCIP KROZ ISTORIJU 12
1.4. ISTORIJSKI VAVILON – PROTOTIP BUDUĆEG PROROČKOG SISTEMA 13
1.5. OD ISTORIJSKOG CARSTVA DO UNIVERZALNOG SIMBOLA ZLA 14
VAVILON KAO ISTORIJSKI KONTINUITET 15
1.6. ŠTA JE, DAKLE, SUŠTINA VAVILONA? 16
2. VAVILON KAO POLITIČKO-RELIGIJSKI SISTEM 18
2.1. ŽENA KOJA SJEDI NA ZVIJERI – RELIGIJA I POLITIČKA VLAST U SAVEZU 18
2.2. ŠTA PREDSTAVLJA ZVIJER, A ŠTA ŽENA? 19
2.3. IDENTITET ŽENE – ZAŠTO JE VAVILON RELIGIJSKI SISTEM? . 20
2.4. ISTORIJSKI RAZVOJ PAPSKE POLITIČKO-RELIGIJSKE MOĆI ... 21
BULA UNAM SANCTAM IZ 1302. GODINE 22
2.5. RELIGIJA KOJA KORISTI DRŽAVNU SILU – ISTORIJSKI DOKAZ VAVILONSKOG PRINCIPA 23
INKVIZICIJA – INSTITUCIONALIZACIJA RELIGIJSKE PRINUDE 24
PROGON NEISTOMIŠLJENIKA I KRŠENJE SLOBODE SAVJESTI 25
2.6. PAPSKI RIM U ISTORICISTIČKOM TUMAČENJU OTKRIVENJA 26

2.7. VAVILON NIJE OGRANIČEN SAMO NA RIM – „MAJKA BLUDNICAMA“ 27
2.8. ZAVRŠNO UJEDINJENJE RELIGIJE I POLITIKE 28
KAKO ĆE IZGLEDATI ZAVRŠNI POLITIČKO-RELIGIJSKI SISTEM? .. 30
2.9. ZAŠTO ĆE SE POLITIČKE SILE NA KRAJU OKRENUTI PROTIV VAVILONA? 30
2.10. ZAKLJUČAK – VAVILON KAO RELIGIJSKA VLAST KOJA SE UDRUŽUJE SA DRŽAVNOM SILOM 31
3. VAVILON KAO GLOBALNI EKONOMSKI SISTEM 33
3.1. VAVILON NIJE SAMO RELIGIJSKA I POLITIČKA SILA – ON JE I EKONOMSKA IMPERIJA 33
3.2. TRGOVCI ZEMALJSKI – KO SE BOGATI OD VAVILONA? 34
3.3. TRGOVINA LJUDSKIM ŽIVOTIMA – NAJSTRAŠNIJI DETALJ VAVILONSKE EKONOMIJE 34
3.4. VAVILONSKO BOGATSTVO – LUKSUZ IZGRAĐEN NA TUĐOJ NESREĆI 36
3.5. GLOBALNA TRGOVINSKA MREŽA – VAVILON KAO CENTAR SVJETSKE EKONOMIJE 37
3.6. KUPOVANJE I PRODAVANJE – EKONOMIJA KAO SREDSTVO KONTROLE SAVJESTI 38
EKONOMSKA PRINUDA U SLUŽBI RELIGIJSKOG JEDINSTVA 39
3.7. VAVILONSKA EKONOMIJA – KADA PROFIT POSTANE BOG ... 39
3.8. ŽALOST TRGOVACA – KO ZAPRAVO OPLAKUJE PAD VAVILONA? 41
3.9. BOŽJI EKONOMSKI PRINCIPI NASUPROT VAVILONSKOM SISTEMU 42
3.10. VAVILON I SAVREMENA GLOBALNA EKONOMIJA 43
3.11. PAD VAVILONA – KONAČNI SLOM EKONOMIJE POHLEPE .. 45
ZAKLJUČAK TREĆEG POGLAVLJA 46
4. VAVILON KAO RELIGIJSKA ZABLUDA I SINKRETIZAM 47

4.1. Vino Vavilona – simbol religijske obmane 47
4.2. Drevni Vavilon i pagansko religijsko nasleđe 48
4.3. Sinkretizam – miješanje biblijske istine i paganskih koncepata 49
4.4. Tradicija nasuprot Božjoj riječi 50
4.5. Doktrinarne promjene i autoritet religijskih institucija 51
Doktrina o Trojstvu – od biblijskog monoteizma do kasnije dogmatske formulacije 54
4.6. Danilo 7:25 – mijenjanje vremena i zakona 56
4.7. Vavilonsko vino i ljudska potreba za religijskim posrednicima 59
4.8. Univerzalna religija i ekumensko jedinstvo 59
Nedovršena reformacija i zajedničke dogmatske osnove „Majke“ i „kćeri“ 61
4.9. Završna religijska obmana – pitanje obožavanja ... 62
4.10. Zaključak – vino Vavilona kao sistematska zamjena Božje istine 63
5. IZLAZAK IZ VAVILONA – POSLEDNJI BOŽJI POZIV 65
5.1. „Izađite iz nje, narode moj“ – kome je upućen poziv?.. 65
5.2. Šta znači izaći iz Vavilona? 66
5.3. Božji narod nije ograničen na jednu vidljivu instituciju 67
5.4. Tri anđeoske poruke – Božji odgovor na Vavilon ... 68
5.5. Sloboda savjesti – granica koju Vavilon pokušava da pređe 69
5.6. Vavilon pada, ali Božje kraljevstvo ostaje 70
5.7. Završni poziv – izabrati kome ćemo biti vjerni 72
ZAKLJUČAK: VAVILON – SISTEM KOJI ĆE NESTATI 73

ŠTA ZAPRAVO PREDSTAVLJA VAVILON U KNJIZI OTKRIVENJE?

Kada se u knjizi Otkrivenje govori o Vavilonu, ne govori se samo o jednom drevnom gradu, nestalom carstvu ili određenoj religijskoj organizaciji. Pred nama je jedna od najznačajnijih i najsloženijih proročkih slika čitavog Svetog pisma. Vavilon predstavlja sistem koji kroz istoriju poprima različite oblike, ali zadržava istu suštinu: pobunu protiv Boga, uzurpaciju božanskog autoriteta, religijsku obmanu, političku dominaciju i ekonomsku eksploataciju.

Njegovi korijeni sežu do samih početaka ljudske istorije, do vremena kada je čovjek pokušao da izgradi civilizaciju nezavisnu od Boga. Njegova istorija obilježena je idolopoklonstvom, ljudskom ambicijom, samouzvišenjem, nasiljem i nastojanjem da se uspostavi alternativni poredak koji će zamijeniti Božju vladavinu.

U biblijskim proročanstvima Vavilon nije predstavljen samo kao otvoreni neprijatelj religije. Naprotiv, njegova najopasnija karakteristika jeste religijska obmana. On se služi duhovnim autoritetom, vjerskim simbolima i prividom svetosti kako bi ostvario ciljeve koji su suštinski suprotni Božjoj volji.

U završnim poglavljima Otkrivenja Vavilon se pojavljuje kao velika bludnica koja zavodi narode, povezuje se sa kraljevima zemaljskim, opija stanovnike svijeta svojim vinom i uživa podršku globalne ekonomske strukture. Njegov uticaj obuhvata religiju, politiku i ekonomiju. On nije izolovana pojava, već sveobuhvatni sistem koji nastoji da oblikuje vjerovanja, savjest,

društvene odnose i način života čovječanstva.

Zato pitanje Vavilona nije samo pitanje identifikacije jedne istorijske institucije. To je pitanje prepoznavanja čitavog sistema vrijednosti, vjerovanja i vlasti koji se suprotstavlja Bogu, a istovremeno pokušava da se predstavi kao legitimni predstavnik duhovnog autoriteta.

Biblijsko proročanstvo otkriva njegovu prošlost, razotkriva njegovu sadašnju prirodu i najavljuje njegov konačni slom.

Da bismo razumjeli šta Vavilon predstavlja u Otkrivenju, moramo krenuti od njegovog istorijskog i duhovnog porijekla.

1. VAVILON – ISTORIJSKO I TEOLOŠKO UTJELOVLJENJE KOSMIČKE POBUNE

1.1. VAVILON NIJE POČEO U OTKRIVENJU

Da bismo razumjeli šta predstavlja Vavilon u Otkrivenju, moramo se vratiti na početak biblijske istorije. Vavilon nije simbol koji se prvi put pojavljuje u Jovanovom proročanstvu. Njegovo porijeklo i osnovna duhovna obilježja nalazimo već u knjizi Postanja.

Nakon Potopa, čovječanstvo je dobilo novu priliku da živi u skladu sa Božjom namjerom. Međutim, umjesto da se čovjek ponizno potčini Stvoritelju, vrlo brzo se ponovo pojavljuje težnja za nezavisnošću od Boga, koncentracijom moći i izgradnjom ljudskog poretka koji ne zavisi od Njegovog autoriteta.

U tom kontekstu pojavljuje se Nimrod: „On je najprije kraljevao nad Vavilonom, Erehom, Akadom i Halnom, u zemlji Šinar.“ (1. Mojsijeva 10:10)

Ovaj kratki zapis ima veliki značaj. Vavilon se pojavljuje u kontekstu nastanka organizovane političke vlasti i teritorijalnog kraljevstva. Njegovo ime od samog početka povezano je sa koncentracijom ljudske moći.

Treba biti precizan: tekst Postanja ne naziva Nimroda izričito osnivačem lažne religije niti detaljno opisuje njegov religijski sistem. Međutim, činjenica da se njegovo kraljevstvo povezuje sa Vavilonom, a zatim da se upravo u Vavilonu odvija pobuna opisana u 11. poglavlju, daje važan istorijski i teološki okvir za razumijevanje kasnijeg biblijskog simbola. Za njega je

rečeno da je „postao prvi moćnik na zemlji“ (1. Mojsijeva 10:8).

1.2. VAVILONSKA KULA – ČOVJEKOV POKUŠAJ DA IZGRADI ALTERNATIVNI POREDAK

U 11. poglavlju Postanja nalazimo događaj koji predstavlja mnogo više od pokušaja izgradnje jedne građevine.

Ljudi govore: „Sazidajmo sebi grad i kulu kojoj će vrh dopirati do nebesa da bismo sebi stekli slavno ime i da se ne bismo rasijali po svoj zemlji.“ (1. Mojsijeva 11:4)

U ovoj izjavi otkrivaju se tri osnovna principa vavilonskog sistema:

1. Samouzvišenje. „Da steknemo sebi ime.“ Umjesto da slava pripada Bogu, čovjek želi da uspostavi vlastitu veličinu, identitet i autoritet.

2. Centralizacija moći. „Da sazidamo grad.“ Okupljanje čovječanstva oko jednog centra omogućava stvaranje jedinstvenog političkog, društvenog i ideološkog sistema.

3. Nepovjerenje prema Božjoj namjeri. „Da se ne bismo rasijali.“ Ovaj plan stoji u suprotnosti sa Božjim nalogom da se čovječanstvo raširi po zemlji (1. Mojsijeva 9:1).

Ovdje se ne radi samo o arhitektonskom projektu. Riječ je o organizovanom pokušaju ljudskog jedinstva zasnovanog na ljudskoj ambiciji, a ne na poslušnosti Bogu.

Posebno je značajno što se gradnja kule odvija u ravnici Šinaru, upravo tamo gdje je prema Postanju 10:10 bilo smješteno Nimrodovo kraljevstvo.

Vavilon tako postaje prvi veliki biblijski simbol civilizacije koja pokušava da svoju sigurnost, slavu, jedinstvo i budućnost izgradi nezavisno od Boga.

Bog interveniše miješanjem jezika i rasipanjem stanovništva.

Time se zaustavlja projekat centralizovane ljudske pobune.

Ovo je prvi veliki obrazac koji će se ponavljati kroz biblijsku istoriju: čovječanstvo se ujedinjuje oko sistema koji odbacuje Božji autoritet, a Bog razotkriva i ograničava njegovu moć.

1.3. Duhovna suština Vavilona – samouzvišenje umjesto Božjeg autoriteta

Da bismo razumjeli zašto Vavilon postaje toliko značajan simbol u biblijskim proročanstvima, potrebno je prepoznati osnovni princip na kojem počiva.

Vavilon predstavlja pokušaj čovjeka da preuzme mjesto koje pripada Bogu. To nije samo pitanje političke ambicije ili ljudske oholosti. U pitanju je mnogo dublji problem: čovjek želi da sam određuje šta je istina, šta je dobro, šta je sveto i kome pripada konačni autoritet.

Upravo tu nalazimo vezu između Vavilona i velike kosmičke pobune opisane u drugim dijelovima Svetog pisma.

U Isaiji 14:12–14 nalazimo riječi: „Do nebesa ću se podići. Iznad Božjih zvijezda podići ću svoj prijesto… Izjednačiću se sa Najvišim."

U neposrednom istorijskom kontekstu ovog proročanstva govori se o vavilonskom kralju i njegovom padu. Međutim, jezik samouzvišenja, prisvajanja božanskog položaja i pobune protiv Stvoritelja otvara širu teološku perspektivu.

Sličan princip vidimo u Ezekijelu 28:12–17, gdje se kroz opis cara Tira pojavljuje slika uzvišenosti, ljepote, oholosti i konačnog pada.

Ove tekstove ne treba proizvoljno odvajati od njihovog istorijskog konteksta. Ipak, u okviru šire biblijske slike kosmičkog sukoba, oni pomažu da razumijemo kako ljudske vlasti mogu

postati izraz mnogo starije pobune protiv Božje vladavine.

U Otkrivenju 12:7–9 ta pozadina postaje eksplicitna: aždaja je identifikovana kao „stara zmija“, đavo i sotona, koji zavodi sav svijet.

Prema tome, iza istorijskih manifestacija Vavilona stoji mnogo dublji sukob – sukob između Božje istine i sistema koji nastoji da uspostavi vlastiti autoritet iznad nje.

VAVILONSKI PRINCIP KROZ ISTORIJU

Ovdje dolazimo do važne stvari: Vavilon nije određen samo geografskim prostorom, nego principom na kojem funkcioniše.

Taj princip se može prepoznati kroz nekoliko karakteristika:

- Čovjekovo uzdizanje iznad Stvoritelja.
- Zamjena Božjih uputa ljudskim propisima.
- Religijski autoritet koji zahtijeva poslušnost mimo ili protiv Božje riječi.
- Upotreba političke sile radi nametanja religijskih uvjerenja.
- Materijalno bogatstvo i moć kao sredstva dominacije.
- Progon onih koji odbijaju da se poklone nametnutom autoritetu.

Ovo su obilježja koja će se u različitim oblicima pojavljivati kroz čitavu biblijsku istoriju, a naročito u proročkim prikazima završnih događaja.

Zato je pogrešno Vavilon svesti samo na drevno vavilonsko carstvo. Isto tako, bilo bi pogrešno tvrditi da svaka država, religijska zajednica ili ekonomska institucija automatski predstavlja Vavilon.

Vavilonski karakter određuje odnos prema Bogu, istini, savjesti i ljudskoj slobodi, a ne samo naziv ili pripadnost neke

organizacije.

1.4. ISTORIJSKI VAVILON – PROTOTIP BUDUĆEG PROROČKOG SISTEMA

Drevni Vavilon nije ostao samo na ideji ljudskog samouzvišenja. On je postao moćno carstvo koje je svoju političku, vojnu i religijsku dominaciju nametalo drugim narodima.

Posebno značajan događaj bilo je osvajanje Jerusalima i odvođenje jevrejskog stanovništva u ropstvo pod Nebuhadnezarom. Vavilon je napao Božji narod, razorio Jerusalim i uništio hram. Ali njegova ambicija nije se završavala osvajanjem teritorije. On je nastojao da poražene narode uklopi u vlastiti kulturni i religijski poredak.

To naročito vidimo u trećem poglavlju knjige proroka Danila. Nebuhadnezar podiže zlatni kip i izdaje naredbu da se svi narodi, plemena i jezici poklone pred njim (Danilo 3:1–7).

Ovdje imamo izuzetno važnu proročku sliku:

- Politički vladar određuje predmet religijskog obožavanja.
- Državna vlast propisuje čin vjerske poslušnosti.
- Svi narodi pozvani su na jedinstven čin poklonjenja.
- Neposlušnost se kažnjava smrću.

Ovo više nije samo pitanje idolopoklonstva. To je primjer kako politička vlast može preuzeti ulogu religijskog autoriteta i pokušati da kontroliše savjest ljudi.

Nasuprot tome stoje Danilo i njegova tri prijatelja, koji odbijaju da prekrše svoju vjernost Bogu čak i kada im prijeti smrt.

Njihovo iskustvo predstavlja jedan od najvažnijih obrazaca za razumijevanje završnog sukoba u Otkrivenju.

U Otkrivenju 13 ponovo se pojavljuje zvijer koja zahtijeva

obožavanje, uspostavlja sistem prinude i prijeti smrću onima koji odbijaju da joj se poklone (Otkrivenje 13:12–17).

Sličnost nije slučajna. Proročki obrazac iz Danila 3 dobija svoju završnu dimenziju u Otkrivenju 13.

Drevni Vavilon je tako prototip sistema u kojem se politička moć stavlja u službu nametnutog religijskog obožavanja.

To je jedna od ključnih veza između istorijskog Vavilona i Vavilona poslednjeg vremena.

1.5. OD ISTORIJSKOG CARSTVA DO UNIVERZALNOG SIMBOLA ZLA

Istorijski Vavilon doživljava svoj pad, ali njegov duhovni značaj ne nestaje.

Upravo ovdje biblijska proročanstva proširuju značenje Vavilona. On postaje simbol sistema koji se suprotstavlja Bogu, tlači Njegov narod i prisvaja pravo da vlada ljudskom savješću.

U Jeremiji 50–51 nalazimo opširno proročanstvo protiv Vavilona. On je prikazan kao tlačitelj, osvajač, sila koja je opustošila druge narode i koja će na kraju sama biti osuđena.

Posebno je značajno da se u Jeremiji 51:7 Vavilon opisuje kao zlatna čaša u Gospodnjoj ruci, od koje se opila sva zemlja. Narodi su pili njegovo vino i postali bezumni.

Ovaj motiv ima direktnu vezu sa Otkrivenjem 17:2 i 18:3, gdje Vavilon ponovo opija narode svojim vinom.

Jovan, dakle, ne stvara novu simboliku. On preuzima starosaveznu sliku Vavilona i primjenjuje je na završni sistem svjetske pobune.

Još jedna važna veza nalazi se u Jeremiji 51:6: „Bježite iz Vavilona, neka svako spase svoju dušu! Nemojte izgubiti život zbog njegovog prestupa...“

Uporedimo to sa Otkrivenjem 18:4: „Izađite iz nje, narode moj, da ne budete saučesnici u njenim grijesima i da vas ne zadese njene nevolje!“

Gotovo isti poziv, ali sada upućen Božjem narodu u kontekstu završnog pada Vavilona.

Ovo potvrđuje da Vavilon u Otkrivenju ima mnogo šire značenje od jednog istorijskog grada. On predstavlja sistem čija se suština ponavlja kroz istoriju i koji na kraju dolazi do svoje konačne manifestacije.

Savremena biblijska istraživanja takođe prepoznaju ovaj razvoj simbola. Marjus Terblanš pokazuje kako proročanstva Jeremije 50–51 doprinose tome da Vavilon postane simbol tlačiteljskog carstva,[1] dok istraživanje Dina Fleminga naglašava političku, ekonomsku i dehumanizujuću dimenziju Vavilona u Otkrivenju 17–18.[2]

VAVILON KAO ISTORIJSKI KONTINUITET

Iz istoricističke perspektive, ovaj razvoj možemo posmatrati kroz nekoliko istorijskih etapa:

1. Drevni Vavilon – prvobitni istorijski i religijski obrazac pobune, idolopoklonstva, imperijalne dominacije i nametanja obožavanja.
2. Carski Rim – imperijalna sila koja u Jovanovo vrijeme predstavlja neposredni politički kontekst progonstva i imperijalnog kulta.

[1] Marius Terblanche, “Babylon, Symbol of Oppressive Empire.”

[2] Dean Flemming: Locating and leaving Babylon: A missional reading of Revelation 17 and 18 in light of ancient and contemporary political contexts.

3. Srednjovjekovni vjersko-politički poredak – istorijska faza u kojoj se religijski autoritet povezuje sa državnom silom i preuzima prerogative koji pripadaju Bogu.
4. Završni globalni sistem – povezivanje religijskog, političkog i ekonomskog uticaja u sistem koji zahtijeva univerzalnu odanost.

Ove etape ne znače da je svaka od njih identična prethodnoj. Radi se o istorijskom razvoju i ponavljanju istog osnovnog principa pobune.

Posebno je važno razumjeti da istoricističko tumačenje ne isključuje prvobitni kontekst Otkrivenja. Jovanovi savremenici mogli su prepoznati imperijalni Rim u simbolici Vavilona, dok proročanstvo istovremeno opisuje širi istorijski razvoj i završnu manifestaciju tog sistema.

1.6. ŠTA JE, DAKLE, SUŠTINA VAVILONA?

Na osnovu dosadašnjeg razmatranja možemo izvući nekoliko temeljnih zaključaka.

Vavilon nije samo drevni grad. Nije samo političko carstvo. Nije samo religijski sistem niti samo simbol moralne pokvarenosti. On predstavlja organizovanu pobunu protiv Božje vladavine, koja kroz istoriju koristi religiju, politiku, ekonomiju, kulturu i ljudske institucije kako bi uspostavila alternativni sistem autoriteta i obožavanja.

Njegova suština je u tome da čovjeku ponudi zamjenu za Boga, a zatim tu zamjenu predstavi kao istinu, svetost, napredak ili neophodno jedinstvo čovječanstva.

Upravo zbog toga Vavilon je toliko opasan. On ne mora uvijek nastupati kao otvoreni neprijatelj Boga. Mnogo češće nastupa pod plaštom religije, tradicije, duhovnosti, društvenog

jedinstva i prividnog dobra.

Njegov krajnji cilj jeste da preusmjeri čovjekovu odanost sa Stvoritelja na sistem koji je čovjek sam uspostavio.

Vavilon je istorijski izraz kosmičke pobune protiv Boga. Njegova prepoznatljiva obilježja su samouzvišenje, lažni autoritet, religijska obmana, politička dominacija, ekonomska eksploatacija i progon vjernih.

Drevni Vavilon bio je istorijski prototip, ali njegovo značenje u proročanstvima prevazilazi granice jednog carstva. Njegov sistem vrijednosti i načela nastavlja da se pojavljuje kroz istoriju, sve do završnog sukoba opisanog u Otkrivenju.

2. VAVILON KAO POLITIČKO-RELIGIJSKI SISTEM

2.1. ŽENA KOJA SJEDI NA ZVIJERI – RELIGIJA I POLITIČKA VLAST U SAVEZU

Jedna od najznačajnijih slika u čitavoj knjizi Otkrivenje nalazi se u 17. poglavlju. Apostol Jovan dobija prikaz žene koja sjedi na skerletnoj zvijeri, ukrašena zlatom, dragim kamenjem i biserima, sa zlatnom čašom u ruci, punom gadosti i nečistote svoga bluda.

„Dođi, pokazaću ti sud bludnice velike koja sjedi na mnogim vodama, s kojom su zemaljski kraljevi blud činili, a oni koji žive na zemlji opijali se vinom njenog bluda.“ (Otkrivenje 17:1–2)

Ovdje se susrećemo sa simbolikom koja zahtijeva pažljivo tumačenje. Jovan ne vidi običnu ženu, niti običnu političku vlast. On vidi religijski simbol koji je u neposrednoj vezi sa političkom silom.

U biblijskom proročkom jeziku žena često predstavlja Božji narod, odnosno vjersku zajednicu. Čista žena u Otkrivenju 12 predstavlja Božju zajednicu, dok se nevjerna žena iz Otkrivenja 17 pojavljuje kao simbol otpalog religijskog sistema.

Razlika između ove dvije žene nije slučajna:

- Žena iz Otkrivenja 12 povezana je sa Božjim obećanjima i vjernošću.
- Žena iz Otkrivenja 17 povezana je sa duhovnim bludom, obmanom i savezom sa zemaljskim vlastima.

Ista simbolika postoji i u Starom savezu. Izrael je često prikazan kao žena koja je pozvana na vjernost Bogu, dok se njegovo

idolopoklonstvo i duhovno otpadništvo opisuju kao preljuba (Jeremija 3:6–9; Ezekijel 16; Osija 1–3).

Prema tome, bludnica iz Otkrivenja 17 predstavlja religijsku zajednicu koja je napustila vjernost Bogu i povezala se sa svjetovnim strukturama moći.

Ali najvažniji detalj tek dolazi: ona ne sjedi sama. Ona sjedi na zvijeri.

To je slika religije koja svoju moć i uticaj ostvaruje preko političke vlasti, a politička vlast zauzvrat koristi religijski autoritet za legitimisanje svojih interesa.

Upravo taj odnos predstavlja jednu od najvažnijih karakteristika Vavilona.

2.2. Šta predstavlja zvijer, a šta žena?

Da bismo razumjeli ovu sliku, moramo razdvojiti dva simbola.

Zvijer u proročanstvima Danila i Otkrivenja predstavlja političku vlast, carstvo ili organizovanu silu koja raspolaže autoritetom, teritorijom i sredstvima prinude.

U Danilu 7:17, 23 zvijeri su izričito protumačene kao carevi, odnosno carstva. Otkrivenje preuzima ovaj proročki jezik i koristi ga za prikazivanje političkih sila koje učestvuju u završnom sukobu.

Žena predstavlja religijsku zajednicu, a u slučaju Otkrivenja 17 – zajednicu koja je postala nevjerna Bogu i svoju duhovnu moć povezala sa svjetovnom vlašću.

Kada se ova dva simbola nađu zajedno, dobijamo sliku političko-religijskog sistema.

Ovo nije samo zajedničko postojanje religije i države. Takav odnos postoji u mnogim društvima i sam po sebi ne predstavlja

ispunjenje proročanstva.

Problem nastaje kada religijska vlast počne da koristi državnu silu za nametanje svojih učenja, dok država koristi religijski autoritet za opravdavanje svoje dominacije.

Tada se narušava osnovni princip slobode savjesti: čovjek više nije slobodan da se Bogu pokorava prema vlastitom uvjerenju, već se od njega zahtijeva poslušnost institucionalno nametnutom religijskom poretku.

Ovdje se ponovo susrećemo sa obrascem iz Danila 3 – politička vlast propisuje čin obožavanja, a neposlušnost kažnjava.

2.3. IDENTITET ŽENE – ZAŠTO JE VAVILON RELIGIJSKI SISTEM?

U Otkrivenju 17:5 na čelu žene nalazi se ime: „Misterija, Vavilon Veliki, majka bludnicama i zemaljskim gadostima."

Ovaj natpis otkriva da žena nije predstavljena samo kao pojedinačna istorijska ličnost. Ona je simbol velikog religijskog sistema, a izraz „majka bludnicama" ukazuje na postojanje šireg kruga religijskih sistema koji dijele njenu duhovnu prirodu.

Ovdje treba obratiti pažnju na tri stvari.

Prvo, ovaj entitet je imenovan kao „misterija", što ukazuje na netransparentnost i misterijsku religiju. Drugim riječima, to je religija koja javnosti pokazuje jedno lice, dok je iznutra prožeta tajnama, dostupnim samo insajderima u vrhu hijerarhije. Takvu religiju uspostavio je Nimrod, a kasniji vladari/sveštenici su kopirali i adaptirali sistem.

Drugo, žena je nazvana majkom. To ukazuje na religijski sistem koji ima istorijski kontinuitet, naslednike i duhovni uticaj na druge religijske zajednice.

Treće, ona je nazvana bludnicom. U proročkom jeziku to označava nevjernost Bogu, odnosno odstupanje od istine i

uspostavljanje saveza sa silama koje se protive Božjoj volji.

Prema klasičnom protestantskom istoricističkom tumačenju, žena iz Otkrivenja 17 predstavlja otpadnički religijski sistem čije je istorijsko i institucionalno središte rimski papski sistem.

To je zaključak koji se ne zasniva samo na njenom nazivu, nego na ukupnosti proročkih obilježja:

- Sjedi na sedam gora (Otkrivenje 17:9).
- Predstavljena je kao velika sila koja ima uticaj nad narodima.
- Povezana je sa kraljevima i političkim vlastima.
- Ima raskoš, bogatstvo i veliku institucionalnu moć.
- Progonila je Božje vjerne (Otkrivenje 17:6).
- Ima istorijski kontinuitet kroz različite političke epohe.

Posebno je značajan stih 18: „A žena koju si vidio predstavlja veliki grad koja ima kraljevstvo nad kraljevima zemaljskim."

Jovan ovdje povezuje ženu sa velikim gradom koji vlada nad kraljevima. U njegovom istorijskom kontekstu Rim je bio očigledna imperijalna stvarnost. U istoricističkom tumačenju, ova simbolika dobija dodatnu dimenziju kroz kasniji razvoj papskog Rima.

Važno je razumjeti da istoricističko prepoznavanje Rima ne znači da je svaki stanovnik Rima, svaki katolik ili svaki sveštenik dio tog sistema u istom smislu. Predmet proročkog razotkrivanja jeste institucionalni autoritet i njegov istorijski odnos prema Bogu, državnoj vlasti i ljudskoj savjesti.

2.4. ISTORIJSKI RAZVOJ PAPSKE POLITIČKO-RELIGIJSKE MOĆI

Da bismo razumjeli zašto istoricističko tumačenje prepoznaje papski sistem u simbolici Vavilona, potrebno je pogledati istorijski razvoj odnosa između rimske crkvene hijerarhije i

državne vlasti.

U prvim vjekovima hrišćanstva Zajednica nije raspolagala političkom i vojnom moći Rimskog carstva. Međutim, nakon Konstantinovog priznanja hrišćanstva i kasnijeg uspostavljanja hrišćanstva kao dominantne religije carstva, odnos između crkve i države postepeno se mijenjao.

Usled slabljenja zapadnog rimskog carskog autoriteta, rimski episkopi dobijali su sve značajniju društvenu i političku ulogu. Tokom srednjeg vijeka papska institucija razvila se u jednu od najuticajnijih političkih i religijskih struktura Evrope.

To nije bio proces koji se dogodio preko noći. Bio je to viševjekovni razvoj institucionalne moći, teritorijalnih posjeda, diplomatskih odnosa, pravnog autoriteta i političkih saveza.

Istoričari srednjeg vijeka posebno izdvajaju 11–13. vijek kao period uspona papske monarhije, kada papstvo razvija snažnu centralizovanu upravu i sve izraženije zahtjeve za nadređenim autoritetom u hrišćanskom svijetu.

Ovdje dolazimo do jednog od najvažnijih istorijskih dokumenata.

BULA UNAM SANCTAM IZ 1302. GODINE

Papa Bonifacije VIII objavio je 18. novembra 1302. godine bulu *Unam Sanctam*, jedan od najznačajnijih dokumenata u istoriji papinskih zahtjeva za univerzalnim autoritetom.

U njoj se izlaže učenje o dvije vlasti, duhovnoj i svjetovnoj, pri čemu se svjetovna vlast postavlja pod nadređenost duhovne.

Dokument izričito govori o tome da su oba mača – duhovni i svjetovni – u vlasti Crkve, ali da se svjetovni mač mora koristiti po volji i dopuštenju duhovne vlasti.

Završna izjava tog dokumenta glasi: „Stoga proglašavamo,

tvrdimo i definišemo da je za spasenje svakog ljudskog stvorenja apsolutno neophodno da bude podložno rimskom pontifu."

Ovo nije protestantska interpretacija niti nečija naknadna optužba. To je stvarni sadržaj jednog od najvažnijih istorijskih dokumenata papstva.

Zašto je ovo toliko važno u kontekstu Otkrivenja?

Zato što se ovdje jasno vidi institucionalni koncept u kojem religijska vlast ne ograničava svoj autoritet na duhovno poučavanje, nego zahtijeva nadređenost nad svjetovnom vlašću i univerzalnu podložnost svom vrhovnom autoritetu.

Upravo tu se prepoznaje obrazac žene koja sjedi na zvijeri.

Religijska vlast ne zadovoljava se time da poučava ljude kako da služe Bogu. Ona zahtijeva da politička vlast bude u njenoj službi i da svoj autoritet koristi u skladu sa njenim odlukama.

To je suština političko-religijske dominacije.

2.5. RELIGIJA KOJA KORISTI DRŽAVNU SILU – ISTORIJSKI DOKAZ VAVILONSKOG PRINCIPA

Jedna od najtežih istorijskih činjenica koju moramo razmotriti jeste upotreba državne sile za očuvanje i nametanje religijskog jedinstva.

Hrišćanstvo je u svom izvornom obliku zasnovano na pozivu, vjeri, ličnom opredjeljenju i slobodnoj odluci čovjeka. Hrist nije uspostavio političku instituciju koja bi mačem branila Njegovo učenje, niti je svojim učenicima dao ovlašćenje da nevjernike ili neistomišljenike prisiljavaju na religijsku poslušnost.

Naprotiv: „Moje kraljevstvo nije od ovog svijeta. Kad bi moje kraljevstvo bilo od ovog svijeta, moje sluge bi se borile da ne budem predat Judejcima. Ali moje kraljevstvo nije odavde." (Jovan 18:36)

Ove Hristove riječi postavljaju jasnu granicu između Njegovog kraljevstva i zemaljskih političkih struktura.

Međutim, istorija srednjovjekovne Evrope pokazuje da je došlo do potpunog odstupanja od ovog načela.

Kada je određena religijska doktrina postala predmet državnog zakona, a njeno odbacivanje tretirano kao zločin, religijska vlast je dobila sredstvo prinude koje joj Hrist nikada nije dao.

INKVIZICIJA – INSTITUCIONALIZACIJA RELIGIJSKE PRINUDE

Inkvizicija je jedan od najozbiljnijih istorijskih primjera takvog razvoja.

Njeni počeci vezuju se za crkvene odluke iz 12. vijeka, a tokom 13. vijeka papska vlast je razvila sistem imenovanja posebnih inkvizitora za istraživanje jeresi.

Godine 1184. papa Lucije III zahtijevao je od biskupa da istražuju jeres u svojim oblastima. Četvrti lateranski sabor 1215. obnovio je ove mjere, dok je papa Grgur IX od 1227. godine imenovao posebne inkvizitore.

Inkvizicijski postupci nisu bili jednaki u svim državama i svim periodima, ali ih je odlikovala surovost i neljudskost. Postojale su različite institucije, pravila i oblici saradnje sa svjetovnim vlastima. Ipak, istorijska činjenica ostaje da je borba protiv religijskog neslaganja postala organizovana sudska djelatnost, podržana crkvenim i često državnim autoritetom.

U tome se nalazi suštinski problem. Kada religijska institucija počne da određuje ne samo šta čovjek treba da vjeruje nego i šta mora da vjeruje pod prijetnjom kazne, ona prelazi granicu duhovnog autoriteta i ulazi u oblast političke prinude.

Biblijski princip je potpuno drugačiji: „Bogu se treba pokoravati, prije nego ljudima.“ (Djela apostolska 5:29)

Ovaj princip daje čovjeku pravo i odgovornost da odbije ljudsku naredbu kada ona dolazi u sukob sa Božjim uputima.

PROGON NEISTOMIŠLJENIKA I KRŠENJE SLOBODE SAVJESTI

Tokom srednjeg vijeka, različite grupe koje su osporavale zvanične crkvene doktrine bile su izložene sudskim postupcima, oduzimanju imovine, zatvaranju, mučenju i pogubljenjima.

Među istorijskim primjerima nalazi se i slučaj Jana Husa, češkog reformatora, koji je 1415. godine osuđen i pogubljen na lomači nakon postupka pred saborom u Konstanci.

Ovakvi događaji pokazuju šta se dešava kada religijski autoritet dobije podršku političke sile i kada se neslaganje sa zvaničnim učenjem pretvori u kažnjiv prestup.

Naravno, odgovornost za konkretne događaje mora se utvrđivati istorijski, jer su u mnogim slučajevima učestvovali i svjetovni vladari, politički interesi i lokalne vlasti. Ali upravo je ta povezanost crkvene i državne prinude predmet naše analize.

Vavilonski princip se pojavljuje onda kada se ljudski religijski autoritet postavi iznad Božje riječi, a zatim političkom silom zahtijeva poslušnost.

Nije problem u tome što religija ima uticaj na društvo. Problem je kada religijska vlast prisvoji pravo da vlada ljudskom savješću.[3]

---

[3] LITERATURA VEZANO ZA PAPSTVO:
Unam Sanctam – papa Bonifacije VIII, 1302. godine. Tekst istorijskog dokumenta.
Oxford Bibliographies – The Medieval Papacy. Istorijski pregled razvoja papstva.
Cambridge University Press – The New Cambridge Medieval History: The Papacy. Istorija papinske vlasti.

2.6. Papski Rim u istoricističkom tumačenju Otkrivenja

Sada možemo jasnije razumjeti zašto je papski Rim zauzimao centralno mjesto u klasičnom protestantskom istoricističkom tumačenju proročanstava.

Ovo tumačenje ne počiva na jednom izolovanom simbolu, nego na povezivanju više proročkih tekstova.

Danilo 7: Četvrta zvijer predstavlja četvrto carstvo, a među njenim rogovima pojavljuje se mali rog koji govori velike riječi, mijenja vremena i zakone i progoni svece Svevišnjega (Danilo 7:7–8, 20–25).

Otkrivenje 13: Zvijer iz mora ima obilježja koja podsjećaju na zvijeri iz Danila 7. Dobija vlast, izgovara hule na Boga i ratuje sa svetima (Otkrivenje 13:1–7).

Otkrivenje 17: Žena sjedi na skerletnoj zvijeri, povezana je sa sedam gora i ima vlast nad carevima zemaljskim (Otkrivenje 17:3, 9, 18).

U klasičnom protestantskom istoricizmu, ova proročanstva povezuju se sa razvojem papstva kao religijsko-političke institucije koja je kroz istoriju ostvarivala nadnacionalni autoritet, ulazila u saveze sa državama i koristila političku silu u odbrani svog religijskog poretka.

Posebno je značajna veza sa Rimom kao gradom na sedam brežuljaka. Međutim, sedam gora ne treba posmatrati kao jedini dokaz identifikacije. Proročanstvo samo u 17:9 govori i o sedam kraljeva, što znači da simbol ima i političku dimenziju.

Encyclopaedia Britannica – Inquisition. Istorija inkvizicije.
St Andrews Encyclopaedia of Theology – Law and Theology in the Western Legal Tradition. Razvoj crkvene jurisdikcije i prava

Upravo zato je potrebno posmatrati cjelinu. Ne radi se samo o geografskom Rimu, nego o istorijskoj instituciji koja je iz rimskog religijskog i političkog prostora razvila nadnacionalni sistem autoriteta.

U ovom okviru, izraz Vavilon označava širi sistem otpadničke religijske vlasti, dok papski Rim predstavlja njegovu centralnu istorijsku manifestaciju prema klasičnom protestantskom tumačenju.

To je važna razlika: Vavilon je širi od papstva, ali papstvo zauzima centralno mjesto u njegovoj istorijskoj identifikaciji u istoricističkom tumačenju.

2.7. VAVILON NIJE OGRANIČEN SAMO NA RIM – „MAJKA BLUDNICAMA“

Jedna od najvažnijih izjava u Otkrivenju 17:5 jeste da je Vavilon „majka bludnicama“.

Ovaj izraz ne treba zanemariti, jer nam govori da Vavilon nije samo jedna religijska institucija, nego sistem koji ima duhovne potomke.

Ako postoji majka, postoje i kćeri.

U istoricističkom razumijevanju, ovo upućuje na druge religijske zajednice koje su, iako se istorijski razlikuju od Rima, zadržale određene elemente njegovog teološkog i institucionalnog nasleđa.

Ovdje dolazimo do pitanja protestantskog svijeta.

Reformacija je predstavljala veliki istorijski raskid sa brojnim učenjima i praksama srednjovjekovne rimske crkve. Reformatori su ponovo istakli autoritet Svetog pisma, opravdanje vjerom i Hristovu jedinstvenu posredničku službu.

Međutim, protestantska reformacija nije dovršila sve procese

koje je pokrenula. U pojedinim sredinama zadržani su određeni tradicionalni religijski koncepti, dok su se u drugima razvili novi oblici institucionalnog autoriteta i povezanosti sa državom.

Iz istoricističke perspektive, zato je moguće govoriti o pojavi religijskih zajednica koje su se odvojile od Rima, ali nisu u potpunosti napustile određene elemente naslijeđenog religijskog sistema.

To ne znači da su sve protestantske zajednice podjednako odgovorne, niti da se svaki protestant može poistovjetiti sa Vavilonom.

Naprotiv, potrebno je razlikovati:

- Biblijsku istinu koju određena zajednica može ispravno zastupati.
- Naslijeđene doktrine koje nisu zasnovane na Svetom pismu.
- Institucionalne strukture koje zahtijevaju autoritet iznad Božje riječi.
- Političke saveze kojima se religijska uvjerenja pokušavaju nametnuti društvu.

Ova razlika je posebno važna za razumijevanje završne poruke Otkrivenja.

Vavilon nije samo pitanje istorijskog porijekla neke crkve. On je pitanje vjernosti Bogu i Njegovoj riječi.

Zato Otkrivenje 18:4 poziva Božji narod da izađe iz Vavilona. Taj poziv pokazuje da se i unutar religijskih sistema koji nose obilježja Vavilona nalaze ljudi koji iskreno traže Boga.

2.8. Završno ujedinjenje religije i politike

Do sada smo razmatrali istorijski razvoj religijsko-političke moći. Međutim, Otkrivenje ne završava prikazom srednjovje-

kovnog poretka. Ono govori o završnom sukobu koji će obuhvatiti čitav svijet.

U Otkrivenju 16:13–14 pojavljuju se tri nečista duha, slična žabama, koji izlaze iz usta aždaje, zvijeri i lažnog proroka.

Njihova uloga je da okupe kraljeve cijeloga svijeta za veliki dan Boga Svemoćnog.

Ova slika povezuje tri dimenzije završnog sistema:

- Aždaja – sotonska sila koja stoji iza pobune protiv Boga.
- Zvijer – političko-religijska vlast koja zahtijeva obožavanje i poslušnost.
- Lažni prorok – religijska sila koja promoviše obmanu i podržava zvijer.

U Otkrivenju 13 druga zvijer iz zemlje djeluje kao sila koja navodi stanovnike zemlje da se poklone prvoj zvijeri. Ona koristi religijski uticaj, čini znamenja i na kraju podstiče uspostavljanje sistema prinude.

Prema klasičnom istoricističkom tumačenju, druga zvijer predstavlja silu koja se pojavljuje na istorijskoj sceni nakon prve zvijeri, a njeno povezivanje sa lažnim prorokom u Otkrivenju 16 i 19 pokazuje njenu završnu ulogu u religijskoj obmani.

Ovdje se ne radi samo o obnovi nekog starog srednjovjekovnog saveza. Riječ je o novom, globalnom povezivanju religijskih i političkih interesa.

Posebno je značajno što Otkrivenje 17:12–13 govori o deset careva koji predaju svoju silu i vlast zvijeri.

Drugim riječima, završni sistem ne počiva samo na autoritetu jedne institucije. On zahtijeva saradnju različitih političkih sila.

Upravo to daje globalnu dimenziju Vavilonu.

KAKO ĆE IZGLEDATI ZAVRŠNI POLITIČKO-RELIGIJSKI SISTEM?

Na osnovu Otkrivenja 13, 16 i 17 možemo izdvojiti nekoliko karakteristika:

1. Religijski autoritet će promovisati određeni oblik univerzalnog obožavanja.
2. Političke vlasti će podržati i legitimisati taj religijski zahtjev.
3. Pojaviće se pritisak na one koji odbijaju da prihvate nametnuti sistem.
4. Ekonomska ograničenja postaće sredstvo disciplinovanja i prinude.
5. Sistem će zahtijevati lojalnost koja dolazi u sukob sa odanošću Bogu.

Ovdje je važno napraviti jednu razliku: Otkrivenje ne navodi da će sve religije i sve države biti organizovane u jednu formalnu svjetsku instituciju sa jednim administrativnim centrom. Ono, međutim, jasno prikazuje globalno okupljanje političkih sila oko zajedničkog cilja i zajedničkog sukoba protiv Boga.

Zato ne treba unaprijed izmišljati institucionalni oblik budućeg sistema. Treba prepoznati ono što proročanstvo zaista otkriva.

2.9. ZAŠTO ĆE SE POLITIČKE SILE NA KRAJU OKRENUTI PROTIV VAVILONA?

Jedan od najzanimljivijih detalja Otkrivenja 17 nalazi se u stihovima 16–17.

„A deset rogova koje si vidio i zvijer – oni će zamrzjeti bludnicu i opustošiće je i ogoliti. I poješće njeno meso i spaliće je vatrom.“

Ovo je veoma važan detalj. Žena je prethodno prikazana

kako sjedi na zvijeri, odnosno koristi političku silu za ostvarivanje svojih ciljeva. Međutim, u završnoj fazi političke sile okreću se protiv nje, vjerovatno zato što će razvojem događaja biti prinuđene da uvide obmanu.

To pokazuje da savez između religijske i političke vlasti nije savez zasnovan na istinskoj vjernosti ili zajedničkoj pravednosti. On je zasnovan na interesu.

Kada se interesi promijene, politička sila više nema potrebu da štiti religijski sistem koji je prethodno podržavala.

Vavilon tako postaje žrtva vlastitog saveza sa zemaljskim silama.

Ovo je ujedno i jedna od velikih ironija proročanstva: sistem koji je kroz istoriju nastojao da upravlja političkim vlastima na kraju će doživjeti da ga te iste sile odbace i unište.

2.10. ZAKLJUČAK – VAVILON KAO RELIGIJSKA VLAST KOJA SE UDRUŽUJE SA DRŽAVNOM SILOM

Na osnovu svega navedenog možemo zaključiti da političko-religijska dimenzija Vavilona predstavlja jedan od njegovih najprepoznatljivijih elemenata.

Vavilon je sistem u kojem religijska institucija napušta granice duhovnog služenja i nastoji da ostvari političku dominaciju.

Njegove istorijske karakteristike uključuju:

- Prisvajanje autoriteta koji pripada Bogu.
- Postavljanje ljudske tradicije i institucionalnih odluka iznad Svetog pisma.
- Povezivanje religijske hijerarhije sa političkom vlašću.
- Korišćenje državnog zakonodavstva za nametanje religijskih zahtjeva.
- Progon onih koji odbijaju da se pokore institucionalnom

autoritetu.

- Pokušaj uspostavljanja univerzalnog religijskog jedinstva putem političkog uticaja.

U klasičnom protestantskom istoricističkom tumačenju, papski Rim predstavlja centralnu istorijsku manifestaciju ovog sistema, dok izraz „majka bludnicama“ ukazuje na širi krug religijskih zajednica koje mogu preuzeti i nastaviti njegove karakteristike.

Završni oblik Vavilona, međutim, neće biti ograničen na jednu istorijsku instituciju. On će predstavljati globalno povezivanje religijskih i političkih sila koje će zahtijevati poslušnost suprotnu Božjim uputima.

Suština Vavilona nije u tome što on ima religiju, nego u tome što religiju koristi za ostvarivanje vlasti. Nije problem u tome što religija utiče na društvo, nego u tome što želi da pomoću političke sile vlada ljudskom savješću.

To je ono što ga čini suprotnim Hristovom kraljevstvu.

3. VAVILON KAO GLOBALNI EKONOMSKI SISTEM

3.1. VAVILON NIJE SAMO RELIGIJSKA I POLITIČKA SILA – ON JE I EKONOMSKA IMPERIJA

Kada se govori o Vavilonu u Otkrivenju, pažnja se najčešće usmjerava na religijsku obmanu, idolopoklonstvo i progon Božjeg naroda. Međutim, 18. poglavlje Otkrivenja otkriva još jednu izuzetno važnu dimenziju ovog sistema: njegovu ekonomsku moć.

Apostol Jovan prikazuje Vavilon kao centar međunarodne trgovine, luksuza, bogatstva i koncentracije kapitala. Njegov uticaj ne ograničava se na religijske institucije i političke vladare. On obuhvata trgovce, brodovlasnike, pomorce i sve one koji ostvaruju profit kroz njegovu ekonomsku strukturu.

„Jer svi su se narodi opili vinom gnjeva njenog bluda. Kraljevi zemaljski s njom su blud činili, a trgovci zemaljski obogatili su se od silne i besramne raskoši njene.“ (Otkrivenje 18:3)

Ovaj stih povezuje tri ključne kategorije:

- Narode koji prihvataju vavilonsku obmanu.
- Kraljeve koji sa njim ostvaruju političke saveze.
- Trgovce koji se bogate zahvaljujući njegovoj raskoši.

Ovo nije slučajno nabrajanje. Jovan prikazuje međusobno povezani sistem u kojem religijska obmana, politička vlast i ekonomski interesi djeluju zajedno.

Vavilon nije samo sistem koji želi da kontroliše šta ljudi vjeruju. On želi da oblikuje i način na koji društvo funkcioniše, kako se bogatstvo stiče, ko ima korist od njega i ko snosi posledice takvog poretka.

Ekonomska dimenzija Vavilona otkriva da je u središtu njegovog sistema pohlepa – želja za bogatstvom, luksuzom i moći, bez obzira na cijenu koju za to plaćaju drugi ljudi.

3.2. TRGOVCI ZEMALJSKI – KO SE BOGATI OD VAVILONA?

Otkrivenje 18:11–17 daje neobično detaljan prikaz trgovačke strukture Vavilona.

„I trgovci zemaljski plakaće i tugovaće za njom, jer više niko neće kupovati njihovu robu.“ (Otkrivenje 18:11)

Obratimo pažnju na razlog njihove žalosti.

Oni ne oplakuju duhovnu propast čovječanstva. Ne žale zbog žrtava vavilonskog sistema. Ne oplakuju one koji su bili prevareni, porobljeni ili uništeni.

Oni oplakuju gubitak tržišta. Njihova žalost nije prvenstveno moralna, nego ekonomska. Sistem koji im je donosio ogromno bogatstvo nestaje, a sa njim i mogućnost ostvarivanja profita.

Ovdje Otkrivenje razotkriva jednu od najdubljih osobina vavilonskog mentaliteta: vrijednost čovjeka mjeri se njegovom ekonomskom korisnošću, dok se bogatstvo sistema smatra važnijim od ljudskog života.

To je naročito vidljivo u popisu robe kojom Vavilon trguje.

3.3. TRGOVINA LJUDSKIM ŽIVOTIMA – NAJSTRAŠNIJI DETALJ VAVILONSKE EKONOMIJE

U Otkrivenju 18:12–13 navodi se čitav niz trgovačkih proizvoda: zlato, srebro, drago kamenje, biseri, skupocjena odjeća, svila, purpur, mirišljave materije, slonovača, drvo, mjed, gvožđe, mermer, cimet, tamjan, vino, ulje, brašno, pšenica, stoka, ovce, konji i kola.

A zatim dolazi završna stavka: „robovi i ljudske duše“

(Otkrivenje 18:13).

Ova izjava predstavlja jedan od najoštrijih moralnih sudova u čitavoj Bibliji.

Ljudi su stavljeni na kraj trgovačkog spiska, kao da su još jedna vrsta robe.

Jovan ne koristi ovu sliku slučajno. U antičkom svijetu trgovina ljudima, ropstvo i eksploatacija ljudskog rada bili su sastavni dio ekonomskih sistema. Vavilon je prikazan kao sistem koji je dostigao krajnju tačku moralne izopačenosti: čak su i ljudsko tijelo i ljudski život postali predmet trgovine.

U ovom izrazu možemo prepoznati najmanje tri dimenzije:

1. Trgovina ljudskim tijelima – ropstvo, prisilni rad i tretiranje čovjeka kao vlasništva.
2. Eksploatacija ljudskog života – korišćenje ljudskog rada, vremena i dostojanstva radi tuđeg bogaćenja.
3. Porobljavanje čovjekove duhovnosti – sistem koji manipuliše ljudskom savješću i religijskim potrebama radi ostvarivanja vlastitih interesa.

Treću dimenziju treba razumjeti kao teološku primjenu slike, a ne kao tvrdnju da izraz „duše ljudske“ u ovom stihu nužno znači trgovinu religijskim uvjerenjima. Neposredni kontekst govori o trgovačkoj eksploataciji ljudi.

Ipak, simbolička poruka je jasna: Vavilon je sistem u kojem ljudsko dostojanstvo nema prednost nad interesima bogatstva i moći.

Ovo je posebno značajno kada se sjetimo da je u biblijskom učenju čovjek stvoren po Božjem obličju (1. Mojsijeva 1:26–27). Njegov život nije roba, a njegova vrijednost ne zavisi od ekonomske koristi koju može donijeti drugome.

Vavilon upravo tu istinu negira svojim djelovanjem.

3.4. VAVILONSKO BOGATSTVO – LUKSUZ IZGRAĐEN NA TUĐOJ NESREĆI

Jedna od upečatljivih karakteristika Vavilona jeste njegov raskoš.

U Otkrivenju 18:16 Vavilon je opisan kao grad obučen u skupocjeno platno, purpur i skerlet, ukrašen zlatom, dragim kamenjem i biserima.

To nije samo opis materijalnog bogatstva. U pitanju je simbolika sistema koji svoju veličinu, prestiž i autoritet zasniva na luksuzu i demonstraciji moći.

Posebno je značajno što se ovaj raskošni prikaz nalazi neposredno uz opis trgovine ljudskim životima. Drugim riječima, Jovan nam pokazuje dvije strane iste stvarnosti:

- Na jednoj strani nalazi se neizmjerno bogatstvo, luksuz i raskoš.
- Na drugoj strani nalaze se eksploatacija, ropstvo i ljudsko dostojanstvo podređeno profitu.

To je ekonomija Vavilona.

Njegovo bogatstvo nije prikazano kao rezultat pravednosti, odgovornog rada i služenja ljudima, nego kao dio sistema koji se obogatio na račun drugih.

Ovdje se nameće važna razlika između bogatstva kao takvog i pohlepe kao životnog načela.

Biblija ne osuđuje svaki oblik materijalnog posjedovanja niti svakog bogatog čovjeka. Ona osuđuje nepravdu, gramzivost, iskorišćavanje slabih i pretvaranje novca u vrhovni autoritet ljudskog života.

Jakov upućuje ozbiljno upozorenje bogatašima koji su nagomilavali bogatstvo na račun radnika: „Evo viče plata koju ste uskratili radnicima...“ (Jakov 5:4)

To je načelo koje stoji u potpunoj suprotnosti sa vavilonskim sistemom.

Vavilon se raduje svom bogatstvu, dok Bog čuje vapaj onih koji su zbog tog bogatstva oštećeni.

3.5. GLOBALNA TRGOVINSKA MREŽA – VAVILON KAO CENTAR SVJETSKE EKONOMIJE

U Otkrivenju 18:17–19 Jovan opisuje reakciju pomoraca, brodovlasnika i svih koji se bave pomorskom trgovinom.

Oni stoje podalje, posmatraju dim Vavilonovog uništenja i jadikuju zbog njegove propasti.

Zašto? Zato što je njihovo bogatstvo bilo povezano sa njegovim bogatstvom.

„Jer je u jedan čas opustošeno toliko bogatstvo!“ (Otkrivenje 18:17)

Ovaj detalj pokazuje da Vavilon nije izolovana ekonomija. Njegov sistem povezuje udaljene krajeve svijeta, međunarodnu trgovinu, transport, proizvodnju i potrošnju.

U starom svijetu pomorska trgovina bila je jedan od najvažnijih pokretača bogatstva. Kontrola trgovačkih puteva, luka i robe omogućavala je stvaranje ogromnih trgovačkih imperija.

Jovan koristi upravo takvu sliku da prikaže univerzalni domet Vavilona.

Zato izraz „trgovci zemaljski“ ne treba ograničavati na trgovce iz jednog grada ili carstva. U okviru proročkog prikaza oni predstavljaju međunarodnu trgovačku strukturu koja ostvaruje korist od Vavilonovog postojanja.

Ovdje se otvara važna veza sa završnim događajima iz Otkrivenja 13. U tom poglavlju pojavljuje se sistem koji ograničava mogućnost kupovanja i prodavanja onima koji ne prihvataju

određeni znak odanosti.

Tako se ekonomska moć pojavljuje kao sredstvo religijske i političke prinude. Vavilon, dakle, ne želi samo da utiče na ljudsko mišljenje. Njegov sistem zahtijeva i praktičnu poslušnost.

3.6. KUPOVANJE I PRODAVANJE – EKONOMIJA KAO SREDSTVO KONTROLE SAVJESTI

„I da niko ne može ni kupovati ni prodavati osim onoga ko ima žig ili ime zvijeri ili broj njenog imena.“ (Otkrivenje 13:17)

Ovaj stih predstavlja jednu od najznačajnijih veza između ekonomskog i religijsko-političkog sistema u Otkrivenju.

U prethodnom poglavlju vidjeli smo da druga zvijer zahtijeva obožavanje prve zvijeri. Oni koji odbijaju da prihvate nametnuti sistem izloženi su pritisku, pa čak i smrtnoj kazni.

U tom kontekstu dolazi zabrana kupovanja i prodavanja.

To znači da ekonomska sredstva postaju instrument disciplinovanja ljudi zbog njihovog religijskog opredjeljenja.

Ovdje se mora naglasiti nešto veoma važno: Otkrivenje ne govori samo o ekonomskom pritisku radi ostvarivanja finansijske dobiti. Ono govori o ekonomskom pritisku radi ostvarivanja religijske poslušnosti.

To je suštinska razlika.

Zabrana kupovanja i prodavanja nije predstavljena kao izolovana ekonomska mjera, nego kao dio sistema obožavanja zvijeri.

Iz istoricističke perspektive, ovo je posebno značajno zbog veze između Otkrivenja 13 i 14.

U 13. poglavlju imamo nametanje lažnog obožavanja, dok u 14. poglavlju Božji narod poziva svijet da se pokloni Stvoritelju.

Sukob se, dakle, ne vodi samo oko političke vlasti ili ekonomskog sistema. On se vodi oko pitanja kome pripada ljudska odanost i ko ima pravo da određuje način obožavanja.

EKONOMSKA PRINUDA U SLUŽBI RELIGIJSKOG JEDINSTVA

U završnoj manifestaciji Vavilona možemo prepoznati sledeći obrazac:

1. Uspostavlja se određeni religijski zahtjev.
2. Političke strukture daju mu zakonsku podršku.
3. Oni koji odbijaju poslušnost proglašavaju se neprijateljima uspostavljenog poretka.
4. Ekonomska ograničenja koriste se kao sredstvo pritiska.
5. Na kraju se pojavljuje i prijetnja smrću onima koji ostaju vjerni Bogu.

To je spoj religije, politike i ekonomije u jedinstvenom sistemu prinude.

Ne treba unaprijed tvrditi da će se ovaj sistem ostvariti isključivo kroz neku određenu savremenu tehnologiju, digitalnu valutu ili finansijsku platformu. Biblijski tekst ne daje takvu specifikaciju. On otkriva funkciju ekonomskog pritiska, a ne tehnički oblik infrastrukture koja će ga omogućiti.

To je važna razlika između ozbiljnog proročkog tumačenja i senzacionalističkih nagađanja.

3.7. VAVILONSKA EKONOMIJA – KADA PROFIT POSTANE BOG

Da bismo razumjeli duhovnu prirodu vavilonskog ekonomskog sistema, moramo se vratiti jednom od osnovnih biblijskih načela:

„Ne možete služiti Bogu i mamonu [pohlepi materijalizma].“ (Matej 6:24)

Hrist ovdje ne govori samo o novcu kao sredstvu razmjene. On govori o novcu kao mogućem gospodaru čovjekovog života.

Mamon predstavlja materijalno bogatstvo kojem čovjek počinje da služi, kojem podređuje svoje vrijednosti i zbog kojeg je spreman da zanemari Božje principe.

Upravo takav odnos prema bogatstvu prepoznajemo u Vavilonu.

Njegov problem nije samo količina akumuliranog kapitala, nego sistem vrijednosti u kojem ekonomska korist postaje važnija od istine, pravde, ljudskog dostojanstva i poslušnosti Bogu.

Zato je potrebno razlikovati legitimnu ekonomsku djelatnost od vavilonske ekonomije.

Trgovina, proizvodnja, preduzetništvo, razmjena dobara i stvaranje bogatstva sami po sebi nisu protivni biblijskim načelima. Naprotiv, čovjeku je povjereno da odgovorno upravlja zemljom i njenim resursima.

Problem nastaje kada se ekonomska djelatnost pretvori u sistem eksploatacije.

To se dešava kada:

- Profit postane važniji od ljudskog života.
- Radnici budu lišeni pravedne naknade.
- Siromaštvo drugih postane sredstvo bogaćenja povlašćenih.
- Prirodni resursi budu uništavani radi neograničenog profita.
- Potrošnja i luksuz postanu mjerilo ljudske vrijednosti.
- Novac i ekonomska zavisnost budu korišćeni za kontrolu društva.

Ova načela nisu ograničena na jednu istorijsku epohu ili jednu ekonomsku ideologiju. Mogu se pojaviti u različitim

političkim i ekonomskim uređenjima.

Zato ne bi bilo ispravno Vavilon jednostavno poistovjetiti sa kapitalizmom, socijalizmom ili nekim drugim ekonomskim modelom. Nijedan naziv sam po sebi ne objašnjava proročku simboliku.

Vavilonski karakter određuje odnos prema Bogu i čovjeku, a ne samo formalni način organizovanja privrede.

Kada bogatstvo postane vrhovni cilj, a čovjek sredstvo za njegovo ostvarivanje, ekonomija prestaje da služi životu i počinje da gospodari životom.

3.8. ŽALOST TRGOVACA – KO ZAPRAVO OPLAKUJE PAD VAVILONA?

U Otkrivenju 18 postoje tri upečatljive grupe koje oplakuju pad Vavilona:

1. Kraljevi zemaljski (18:9–10).
2. Trgovci zemaljski (18:11–17).
3. Pomorci i brodovlasnici (18:17–19).

Njihova reakcija otkriva koliko je Vavilon duboko povezao političke i ekonomske interese.

Kraljevi oplakuju gubitak sistema sa kojim su ostvarivali političku i materijalnu korist.

Trgovci oplakuju nestanak tržišta na kojem su se bogatili.

Pomorci oplakuju gubitak trgovačkog centra od kojeg je zavisila njihova djelatnost.

Svi oni stoje podalje i posmatraju uništenje sistema kojem su prethodno služili.

Posebno je upečatljiva njihova zajednička izjava:

„Jao, jao, grade veliki, odjeven u fini lan, purpur i skerlet, i okićen zlatom i dragim kamenjem i biserima! Jer je u jedan čas

opustošeno toliko bogatstvo!“ (Otkrivenje 18:16–17)

Obratimo pažnju: njihova žalost usmjerena je na izgubljeno bogatstvo.

Nasuprot njima stoji potpuno drugačija reakcija neba.

„Radujte se, nebesa, i svi sveti i apostoli i proroci, zbog onog što ga je snašlo, jer vas je Bog osvetio osudivši ga!“ (Otkrivenje 18:20)

Ovdje se pojavljuju dvije potpuno suprotne perspektive.

Za one koji su imali korist od Vavilona, njegov pad predstavlja katastrofu. Za one koji su na strani Boga, njegov pad predstavlja izvršenje Božje pravde.

Oni oplakuju propast ekonomskog sistema. Nebo se raduje oslobađanju potlačenih i konačnom sudu nad sistemom koji je progonio Božji narod.

Ovo je izuzetno važan teološki kontrast. Vavilon se ne osuđuje zato što je samo bogat, nego zato što je njegovo bogatstvo povezano sa obmanom, nepravdom, eksploatacijom i nasiljem.

3.9. BOŽJI EKONOMSKI PRINCIPI NASUPROT VAVILONSKOM SISTEMU

Biblija ne ostavlja čovječanstvo bez alternativnog modela društvenog i ekonomskog života.

Nasuprot vavilonskoj pohlepi, Sveto pismo postavlja principe pravednosti, odgovornosti, solidarnosti i poštovanja ljudskog dostojanstva.

Već u Starom savezu nalazimo zabranu iskorišćavanja siromašnih i uskraćivanja plate radnicima.

„Ne obmanjuj svog bližnjeg i ne otimaj tuđe. Najamnikova plata neka ne ostane kod tebe preko noći do jutra.“ (3. Mojsijeva 19:13)

U Ponovljenom zakonu 24:14–15 ponavlja se zahtjev da se siromašnom i potrebitom radniku isplati zarada na vrijeme.

Jubilarna godina iz 3. Mojsijeve 25 dodatno pokazuje Božju namjeru da se spriječi trajno pretvaranje siromaštva i dugovanja u sistem nasledne eksploatacije.

Naravno, jubilarni zakon pripada konkretnom saveznom uređenju drevnog Izraela i ne treba ga mehanički poistovjećivati sa savremenim ekonomskim zakonodavstvom. Ipak, njegovo načelo jasno pokazuje Božju brigu za čovjeka, njegovu slobodu i mogućnost obnove.

U Novom savezu ovaj princip dobija dodatnu snagu kroz Hristovo učenje i apostolske opomene.

Jakov 5:1–6 osuđuje bogataše koji gomilaju bogatstvo, uskraćuju radnicima platu i žive u raskoši dok drugi trpe nepravdu.

Prva Timoteju 6:9–10 upozorava na opasnost ljubavi prema novcu, a Jevrejima 13:5 poziva na život bez srebroljublja.

Prema tome, biblijski ekonomski moral ne zasniva se na neograničenoj akumulaciji bogatstva, nego na odgovornom upravljanju materijalnim dobrima.

U tom smislu, suprotnost Vavilonu nije siromaštvo samo po sebi, nego pravednost; nije odbacivanje svake trgovine, nego odbacivanje eksploatacije; nije zabrana posjedovanja, nego odbacivanje pohlepe i idolopoklonstva novcem.

3.10. VAVILON I SAVREMENA GLOBALNA EKONOMIJA

Ovdje dolazimo do pitanja koje se prirodno nameće: možemo li u savremenom svijetu prepoznati elemente vavilonskog ekonomskog sistema?

Možemo, ali uz jednu važnu ogradu. Ne smijemo tvrditi da je svaka međunarodna trgovina, svaka velika kompanija, svaka

banka ili svaki oblik globalne ekonomske saradnje automatski ispunjenje proročanstva o Vavilonu.

Takav zaključak bio bi neozbiljan.

Međutim, možemo prepoznati pojave koje odgovaraju moralnim i duhovnim obilježjima Vavilona:

1. Koncentracija ekonomske moći. Kada mali broj moćnih struktura može značajno uticati na živote miliona ljudi, dok se odgovornost prema njima gubi iza korporativnih i političkih interesa.

2. Pretvaranje čovjeka u ekonomsku robu. Trgovina ljudima, prinudni rad, eksploatacija ranjivih grupa i korišćenje ljudske bijede radi ostvarivanja profita.

3. Ekonomija neograničene potrošnje. Sistem u kojem se luksuz i neprestano povećavanje potrošnje predstavljaju kao vrhovni ciljevi, bez obzira na društvene i moralne posledice.

4. Povezivanje ekonomskih i političkih interesa. Kada ekonomska moć oblikuje političke odluke, a političke strukture štite privilegovane interese na račun javnog dobra.

5. Ekonomska prinuda. Kada se pristup osnovnim dobrima, tržištu ili sredstvima za život koristi za nametanje ideološke ili religijske poslušnosti.

Poslednja tačka posebno je važna u svjetlu Otkrivenja 13:16–17. Završni sistem zvijeri ne zahtijeva samo spoljašnju političku poslušnost. On zahtijeva i religijsku odanost, a ekonomsku zavisnost koristi kao sredstvo pritiska.

Zato savremene ekonomske strukture treba posmatrati kritički, ali ne i proizvoljno identifikovati sa konačnim ispunjenjem proročanstva.

Proročki kriterijum nije tehnološka razvijenost nekog sistema, veličina njegove ekonomije ili broj njegovih korisnika.

Kriterijum je njegov odnos prema Bogu, istini, obožavanju i slobodi savjesti.

3.11. Pad Vavilona – konačni slom ekonomije pohlepe

Osamnaesto poglavlje Otkrivenja završava se snažnom slikom konačnog uništenja Vavilona.

Anđeo uzima veliki kamen, sličan mlinskom kamenu, i baca ga u more govoreći: „Ovako će u trenu biti zbačen Vavilon, veliki grad, i više ga nikada neće biti.“ (Otkrivenje 18:21)

Zatim se navodi da se u njemu više neće čuti zvuk muzičara, zanatlija, mlinara, niti će svjetlost svjetiljke više sijati. Nestaje i glas mladoženje i nevjeste.

Zašto? Zato što je nestao čitav sistem koji je omogućavao funkcionisanje Vavilona.

Nema više trgovine, proizvodnje, raskoši, zabave ni društvenog života. Sve ono čime se Vavilon ponosio nestaje u jednom trenutku.

Ali anđeo navodi i razlog njegove osude: „Jer su tvoji trgovci bili zemaljski velikaši i tvojim su vračanjem bili zavedeni svi narodi. U tom se gradu našla krv proroka i svetih i svih koji su pobijeni na zemlji.“ (Otkrivenje 18:23–24)

Ovo je izuzetno važan završni iskaz. Vavilon nije osuđen samo zbog ekonomske nepravde. Njegova ekonomska moć povezana je sa religijskom obmanom, političkom dominacijom i prolivanjem krvi.

Trgovci su postali velikaši zemaljski. Narodi su bili prevareni. Božji vjerni su bili progonjeni i ubijani.

Time se zatvara krug koji smo pratili kroz čitavo poglavlje.

Vavilon je jedinstven sistem u kojem se religijska obmana, politička moć i ekonomska eksploatacija međusobno podržavaju.

Njegov pad zato nije samo propast jednog ekonomskog centra. To je Božji sud nad čitavim poretkom koji je čovječanstvo udaljavao od Stvoritelja i ljudsko dostojanstvo podređivao interesima moći i bogatstva.

ZAKLJUČAK TREĆEG POGLAVLJA

Vavilon predstavlja globalni ekonomski sistem koji bogatstvo, luksuz i profit postavlja iznad ljudskog dostojanstva i Božje pravde.

Njegove karakteristike su:

- Koncentracija bogatstva i moći.
- Međunarodna trgovina zasnovana na eksploataciji.
- Pretvaranje ljudskog života u robu.
- Povezivanje trgovačkih, političkih i religijskih interesa.
- Korišćenje ekonomske zavisnosti kao sredstva prinude.
- Održavanje raskoši na račun drugih.

Otkrivenje 18 otkriva da iza blještavila Vavilona stoji sistem moralne korupcije, a njegov konačni pad pokazuje da nijedna ekonomska imperija ne može opstati kada se suprotstavi Božjoj pravdi.

4. VAVILON KAO RELIGIJSKA ZABLUDA I SINKRETIZAM

Jedna od najvažnijih karakteristika Vavilona u knjizi Otkrivenje jeste njegova sposobnost da religijsku obmanu predstavi kao istinu, a ljudske predaje i ustanove kao Božji autoritet. Vavilon ne nastupa uvijek otvoreno kao neprijatelj Boga. Naprotiv, njegova snaga leži upravo u tome što zadržava religijski izgled, koristi duhovni jezik i poziva se na vjeru, dok istovremeno udaljava ljude od Božje riječi.

Zato je potrebno pažljivo razmotriti šta Otkrivenje podrazumijeva pod „vinom“ Vavilona, kako se religijski sinkretizam razvijao kroz istoriju i na koji način se ljudski autoritet može postaviti iznad biblijskog.

4.1. VINO VAVILONA – SIMBOL RELIGIJSKE OBMANE

U Otkrivenju se više puta pojavljuje slika vina Vavilona:

- „Vavilon veliki“ napaja narode vinom svoga bluda (Otkrivenje 14:8).
- Kraljevi zemaljski čine blud s njim, a stanovnici zemlje opijaju se njegovim vinom (Otkrivenje 17:2).
- Narodi, kraljevi i trgovci postaju učesnici njegovog sistema (Otkrivenje 18:3).

Ovdje vino nije prikazano kao običan napitak, nego kao simbol uticaja koji pomućuje duhovno rasuđivanje. Čovjek koji je opijen ne razmišlja jasno, ne procjenjuje stvarnost trezveno i lako prihvata ono što bi u normalnim okolnostima prepoznao kao obmanu.

U biblijskom proročkom jeziku vino može predstavljati učenje i uticaj koji se širi među narodima. U ovom slučaju riječ je o učenjima i religijskim praksama koje se predstavljaju kao istina, ali ljude odvode od vjernosti Bogu.

Posebno je značajno što Otkrivenje 18:23 kaže da su vavilonskim čaranjem bili prevareni svi narodi. Dakle, problem nije samo u pojedinačnim pogrešnim vjerovanjima. Riječ je o sistemu koji svoju obmanu širi kroz religijski pseudo autoritet i obrede koji imaju magijski karakter, politički uticaj, kulturne običaje i ekonomske interese.

4.2. Drevni Vavilon i pagansko religijsko nasleđe

Drevni Vavilon bio je jedan od velikih religijskih centara starog Bliskog istoka. Njegov religijski život obuhvatao je brojne bogove, hramove, svešteničke službe, obrede i mitološke predstave o porijeklu svijeta, čovjeku, smrti i božanskoj vlasti.

Među najvažnijim božanstvima bio je Marduk, koji je tokom uspona Vavilona postao vrhovno božanstvo njegovog državnog panteona. Značajni su bili i Ištar, Šamaš, Sin i drugi bogovi, čiji su kultovi bili povezani sa gradovima, nebeskim tijelima, prirodnim pojavama, plodnošću, ratom i državnom vlašću.

Ovo istorijsko nasleđe važno je za razumijevanje biblijske slike Vavilona, ali treba izbjeći pojednostavljivanje. Nije opravdano tvrditi da svaka kasnija religijska praksa koja liči na neki drevni običaj nužno potiče upravo iz Vavilona. Sličnosti između religijskih tradicija same po sebi ne dokazuju direktnu istorijsku vezu.

Biblijska kritika Vavilona ide dublje od utvrđivanja porijekla pojedinačnih obreda. Ona se usredsređuje na osnovno pitanje: da li čovjek obožava Boga onako kako je On objavio ili

oblikuje religiju prema ljudskim zamislima, tradiciji i interesima?

Upravo tu se nalazi suština problema.

4.3. SINKRETIZAM – MIJEŠANJE BIBLIJSKE ISTINE I PAGANSKIH KONCEPATA

Sinkretizam je spajanje različitih religijskih vjerovanja i običaja u jedan sistem. U istoriji hrišćanstva taj proces nije uvijek bio jednostavan niti se odvijao na isti način u svim krajevima. Širenjem hrišćanstva među narodima različitih kultura dolazilo je do susreta biblijskog učenja sa ranijim religijskim predstavama, filozofskim konceptima i narodnim običajima.

Sama činjenica da hrišćanstvo koristi jezik, umjetnost ili kulturne oblike nekog naroda ne znači da je došlo do duhovnog otpada. Apostol Pavle je, na primjer, znao da se obrati ljudima polazeći od njihovog kulturnog i intelektualnog okruženja (Djela 17:22–31). Međutim, postoji jasna granica između prilagođavanja načina na koji se istina saopštava i mijenjanja same istine kako bi se uklopila u postojeća vjerovanja.

Problem nastaje kada se učenje koje nije zasnovano na Božjoj objavi prihvati kao dio hrišćanske vjere, a zatim mu se dodijeli isti ili čak veći autoritet nego biblijskom tekstu.

Biblija upozorava:

- „Ne budite u istom jarmu s nevjernicima“ (2. Korinćanima 6:14).
- „Pazite da vas neko ne odmami filozofijom i praznom prevarom, prema ljudskoj tradiciji, na načelima ovog svijeta“ (Kološanima 2:8).
- „Ne učite se putu kojim idu narodi“ (Jeremija 10:2).

Ovi tekstovi ne pozivaju na prezir prema drugim narodima i kulturama. Oni upozoravaju na prihvatanje religijskih predstava

koje su u suprotnosti sa Božjim otkrivenjem.

Upravo u tome se prepoznaje vavilonski princip: zadržati religijski oblik, ali izmijeniti sadržaj; govoriti o Bogu, a istovremeno uvoditi autoritete, posrednike i obrede koje Božja riječ ne potvrđuje.

4.4. TRADICIJA NASUPROT BOŽJOJ RIJEČI

Jedan od najjasnijih biblijskih primjera sukoba između Božjeg nauka i ljudske tradicije nalazi se u Hristovom razgovoru sa vjerskim vođama u Marku 7:6–13.

Isus im upućuje ozbiljan prigovor: spoljašnje poštovanje Boga ne znači mnogo ako se Njegova riječ potiskuje ljudskim pravilima. Kao konkretan primjer navodi praksu kojom su ljudi, pozivajući se na vjersku obavezu, izbjegavali odgovornost prema roditeljima. Tako je ljudska tradicija praktično poništavala Božji uput.

Hristov zaključak je nedvosmislen: ljudska predaja ne smije poništavati Božju riječ.

To je izuzetno važan princip za razumijevanje Vavilona. Nije svaka tradicija pogrešna. Ponavljanje određenih običaja, čuvanje istorijskog nasleđa i korišćenje ustaljenih oblika bogosluženja ne moraju biti problematični. Problem nastaje kada se tradicija postavi iznad Pisma, kada se od vjernika zahtijeva da prihvate ljudsko učenje kao božansku zapovijest ili kada se biblijski tekst tumači tako da opravda unaprijed uspostavljeni sistem.

Apostol Pavle zato upozorava na filozofiju i ljudsku predaju koja nije „po Hristu“ (Kološanima 2:8).

Iz protestantske perspektive, Pismo je vrhovni kriterijum za provjeru svakog učenja, bez obzira na njegovu starost, rasprostranjenost ili institucionalni autoritet.

Ovo načelo ne znači da pojedinac smije proizvoljno tumačiti Bibliju i odbaciti svaki istorijski uvid drugih hrišćana. Ono znači da nijedna crkvena institucija, sabor, teolog ili tradicija ne može imati pravo da zahtijeva bezuslovno prihvatanje učenja koje se ne može opravdati Božjom riječju.

4.5. DOKTRINARNE PROMJENE I AUTORITET RELIGIJSKIH INSTITUCIJA

Kada se razmatra istorijski razvoj hrišćanskih doktrina, potrebno je razlikovati nekoliko stvari:

1. Učenja koja su jasno izložena u Novom savezu.
2. Učenja koja su nastala kao teološka objašnjenja biblijskih tekstova.
3. Učenja koja su se postepeno razvijala kroz crkvenu tradiciju.
4. Dogme koje su kasnije definisane odlukama crkvenih autoriteta.

Samo postojanje istorijskog razvoja nekog učenja ne dokazuje automatski da je ono pogrešno. Hrišćani su kroz vjekove nastojali da preciznije izraze vjeru i odgovore na različite teološke izazove. Međutim, legitimno pitanje ostaje: da li je određeni razvoj zaista produbljivanje biblijske istine ili uvođenje novih obavezujućih vjerovanja koja nemaju dovoljno uporišta u Pismu?

U klasičnoj protestantskoj kritici rimokatoličkog sistema posebno se razmatra nekoliko oblasti.

Besmrtnost duše i stanje mrtvih. – Biblija smrt često opisuje kao san (Danilo 12:2; Jovan 11:11–14; 1. Solunjanima 4:13–16). Propovjednik 9:5–6 govori da mrtvi ne znaju ništa, dok 1. Timoteju 6:16 kaže da Bog jedini ima besmrtnost. U Prvoj

Korinćanima 15:51–54 Pavle povezuje primanje besmrtnosti sa budućim vaskrsenjem.

Na osnovu ovih tekstova dio protestantske tradicije zaključuje da čovjek ne posjeduje urođenu, svjesnu besmrtnu dušu koja nastavlja život nezavisno od tijela, već da je nada umrlih u vaskrsenju koje će Bog ostvariti prilikom Hristovog dolaska.

Nasuprot tome, rimokatolička teologija uči da duša nastavlja da postoji nakon tjelesne smrti, te da prebiva u raju, paklu ili čistilištu, i da se nakon smrti odvija lični sud. To je jasno izloženo u Katekizmu Katoličke crkve.

Sukob se, dakle, ne tiče samo različitih izraza, nego pitanja šta se prema Bibliji dešava sa čovjekom nakon smrti i na čemu počiva nada u vječni život.

Posredovanje svetaca. – Novi savez posebno naglašava Hristovu jedinstvenu posredničku ulogu: „Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Hristos Isus“ (1. Timoteju 2:5). „I ni u kom drugom nema spasenja, jer nema drugog imena pod nebom datog među ljudima kojim bi se mi mogli spasiti.“ (Djela 4:12)

Takođe, Jevrejima 7:25 govori da Hrist uvijek živi da se zauzima za one koji kroz Njega dolaze Bogu.

Rimokatoličko učenje, međutim, razlikuje Hristovo jedinstveno posredništvo od posredničke molitve svetaca. Prema Katekizmu, sveti koji su u nebeskoj slavi mogu se zauzimati za vjernike na zemlji, a vjernici mogu tražiti njihovo posredovanje.

Protestantska primjedba jeste da Novi savez vjernike upućuje da se mole Bogu kroz Hrista i ne daje nikakav nalog niti primjer molitve upućene umrlim svetima. Izraz „jedan posrednik“ u 1. Timoteju 2:5 zato se u ovom tumačenju razumije kao isključiva osnova pristupa Bogu.

Čistilište. – Rimokatolička crkva uči da oni koji umiru u Božjoj milosti, ali nisu potpuno očišćeni, prolaze kroz konačno očišćenje koje naziva čistilištem. To učenje je izloženo u paragrafima 1030–1032 Katekizma Katoličke crkve.

Protestantska kritika ukazuje na to da Novi savez govori o Hristovoj potpunoj žrtvi i Njegovoj sposobnosti da spase one koji kroz Njega pristupaju Bogu (Jevrejima 7:25; 10:10–14). U tom okviru ne nalazi se nikakva doktrina o posebnom postmortalnom procesu očišćenja.

Marijanske dogme. – Protestantska teologija poštuje Mariju kao majku Isusa Hrista i primjer poslušnosti Bogu (Luka 1:38, 46–49). Međutim, osporava kasnije dogmatske tvrdnje koje smatra neutemeljenim u Pismu.

Katolička crkva uči o bezgrešnom začeću Marije, dogmi definisanoj 1854. godine, i o njenom uznesenju tijelom i dušom u nebesku slavu, koje je proglašeno dogmom 1950. godine.

Iz protestantskog biblijskog ugla, pitanje nije da li Mariju treba poštovati, već da li se kasnije dogmatske tvrdnje mogu dokazati apostolskim učenjem. Luka 1:47, gdje Marija govori o Bogu kao svom Spasitelju, često se navodi u raspravi o njenom ljudskom statusu i potrebi za spasenjem.

Slike, mošti i religijsko poštovanje. – Druga značajna razlika tiče se upotrebe religijskih slika i moštiju. Katolička crkva razlikuje obožavanje, koje pripada samo Bogu, od poštovanja koje se iskazuje svetiteljima i njihovim prikazima. Katekizam tu razliku obrazlaže u paragrafima 2130–2132, pozivajući se i na odluke Drugog nikejskog sabora iz 787. godine.

Protestantska kritika polazi od biblijske zabrane idolopoklonstva (2. Mojsijeva 20:4–5; 5. Mojsijeva 4:15–19) i od pitanja da li praksa pred slikama, kipovima i moštima u stvarnom

vjerskom životu može dovesti do ponašanja koje pripada isključivo Bogu.

Važno je biti precizan: samo postojanje umjetničkog prikaza nije isto što i idolopoklonstvo. Biblija čak bilježi da je Bog naredio izradu određenih simboličkih prikaza, poput heruvima nad Kovčegom saveza (2. Mojsijeva 25:18–20). Ključno pitanje jeste kakvo se duhovno značenje tim predmetima pripisuje i kakvo mjesto zauzimaju u bogosluženju.

Ovi primjeri pokazuju da se spor između protestantskog i rimokatoličkog razumijevanja vjere ne može svesti na jednu pojedinačnu doktrinu. U njegovom središtu nalazi se pitanje autoriteta: da li je konačni kriterijum Božja riječ ili crkvena institucija koja ima pravo da definiše obavezna vjerovanja i izvan onoga što je jasno objavljeno u Pismu?

DOKTRINA O TROJSTVU – OD BIBLIJSKOG MONOTEIZMA DO KASNIJE DOGMATSKE FORMULACIJE

Jedno od najznačajnijih pitanja u razvoju istorijskog hrišćanstva jeste doktrina o Trojstvu. Iako se danas smatra temeljnim učenjem gotovo svih tradicionalnih hrišćanskih crkava, potrebno je postaviti pitanje kako je došlo do njenog oblikovanja i da li se njena kasnija dogmatska formulacija podudara sa jezikom i učenjem Svetog pisma.

Biblija nedvosmisleno zastupa vjeru u jednog Boga:

- „Čuj, Izraele: Gospod Bog naš, Gospod je jedini.“ (5. Mojsijeva 6:4)
- „A ovo je život vječni: da upoznaju tebe jedinog istinitog Boga i Isusa Hrista koga si poslao.“ (Jovan 17:3)
- Isus naziva Oca „moj Bog“, uključujući i nakon uskrsenja i proslavljenja (Jovan 20:17; Otkrivenje 3:12; Matej

27:46; Marko 15:34; Jovan 8:28–29; Jovan 14:28; Jovan 5:19, 30; Jovan 6:38; 1 Korinćanima 15:24–28).

- „Za nas postoji jedan Bog Otac od koga je sve, i mi u Njemu, i jedan Gospod, Isus Hrist, kroz koga je sve, i mi kroz Njega.“ (1. Korinćanima 8:6)
- „Jedan Bog i Otac svih, koji je nad svima i kroz sve i u svima vama.“ (Efescima 4:6)

Ovi tekstovi su kritično važni jer apostolski jezik jasno razlikuje Boga Oca od Isusa Hrista, pri čemu Oca naziva jedinim Bogom, a Isusa Hrista Gospodom i posrednikom kroz kojega je sve stvoreno i kroz kojega se ostvaruje Božje djelo spasenja.

U Novom savezu nalazimo i tekstove koji govore o Hristovom božanskom dostojanstvu, kao i o Duhu svetom. Trinitarna teologija upravo na osnovu ukupnosti takvih tekstova razvija zaključak da su Otac, Sin i Sveti Duh tri božanske ličnosti jednog Boga. Međutim, u Novom savezu ne nalazimo kasniju dogmu o jednom Bogu u tri ravnopravne i vječne ličnosti, niti izraz „Trojstvo“ kao naziv takvog učenja.

Istorijski razvoj ove doktrine bio je postepen. U prvim vjekovima hrišćanstva postojala su različita teološka objašnjenja odnosa između Boga Oca, Isusa Hrista i Duha svetoga. Rasprave su naročito intenzivirane početkom četvrtog vijeka, kada je pitanje Hristove prirode postalo predmet velikog crkvenog i političkog spora.

Na saboru u Nikeji 325. godine usvojena je formulacija da je Sin iste suštine sa Ocem. Ta riječ ne pojavljuje se u biblijskom tekstu, već predstavlja teološki termin kojim su saborski učesnici nastojali da definišu odnos Oca i Sina. Ipak, odluke Nikejskog sabora nisu odmah okončale rasprave. One su se nastavile još nekoliko decenija, a dodatno oblikovanje trinitarne dogme

povezano je sa saborom u Carigradu 381. godine, nakon čega je nikejsko-carigradsko vjerovanje postalo temelj zvaničnog crkvenog učenja.

Iz perspektive netrinitarnog biblijskog tumačenja, ovdje se pojavljuje suštinski problem: apostolsko svjedočanstvo o jednom Bogu Ocu i njegovom Sinu Isusu Hristu dobilo je kasnije metafizičko objašnjenje koje nije izraženo biblijskim jezikom. Pitanje zato nije samo da li se Trojstvo može teološki obrazložiti, već i da li crkveni sabori imaju pravo da određenu interpretaciju proglase obavezujućom dogmom za sve vjernike.

Posebno je zanimljivo da protestantska reformacija nije u potpunosti preispitala ovo nasleđe. Reformatori su se suprotstavili brojnim učenjima i praksama srednjovjekovne crkve, naglašavali autoritet Svetog pisma i odbacivali papstvo kao vrhovni autoritet nad hrišćanskom savješću. Međutim, u pitanju Trojstva uglavnom su zadržali dogmatske formulacije usvojene u ranijim crkvenim saborima. Tako je protestantizam, uprkos značajnim reformskim promjenama, sačuvao jedan od najvažnijih elemenata tradicionalne postnikejske teologije.

Upravo zato reformacija nije završena i potrebno je ponovo ispitati i doktrine koje su protestantske crkve naslijedile od srednjovjekovne i ranohrišćanske tradicije.

Suština biblijske kritike jeste pitanje autoriteta: da li konačni kriterijum hrišćanske vjere treba da bude ono što je Bog objavio u Pismu ili dogmatske formulacije koje su crkvene institucije razvile i proglasile obavezujućim?

4.6. DANILO 7:25 – MIJENJANJE VREMENA I ZAKONA

Jedan od najznačajnijih tekstova u istoricističkom razumijevanju Vavilona nalazi se u knjizi proroka Danila 7:25. Govoreći

o sili predstavljenoj malim rogom, prorok kaže da će ona govoriti riječi protiv Svevišnjega, tlačiti svete i pomišljati da promijeni vremena i zakon.

U klasičnom protestantskom istoricizmu ovaj simbol povezuje se sa vjersko-političkom silom koja je tokom istorije nastojala da preuzme autoritet nad Božjim zakonom i uspostavi vlastite religijske propise.

Posebno se razmatra pitanje sedmog dana – subote.

Četvrti uput jasno određuje sedmi dan kao subotu: „Sjećaj se dana od odmora da ga svetkuješ“ (2. Mojsijeva 20:8–11).

Ovaj uput ne ostavlja prostor za proizvoljno određivanje drugog dana. Subota je sedmi dan, ustanovljen prilikom stvaranja (1. Mojsijeva 2:2–3), a Hrist je rekao da je subota načinjena čovjeka radi (Marko 2:27).

U Novom savezu nalazimo da je Isus imao običaj da subotom odlazi u sinagogu (Luka 4:16), a Djela apostolska bilježe da su Pavle i drugi apostoli subotom učestvovali u bogoslužbenim okupljanjima (Djela 13:14–15, 42–44; 17:2; 18:4).

Istorija hrišćanske nedjelje, međutim, zahtijeva preciznost. Okupljanja hrišćana prvog dana sedmice pojavljuju se već u ranom hrišćanstvu, a istorijski razvoj nedjeljnog bogosluženja bio je postepen. Nije tačno reći da je car Konstantin 321. godine jednostavno i jednim dekretom promijenio subotu u nedjelju. Njegov zakon uveo je građanski dan odmora – dan boga Sunca – u gradovima Rimskog carstva, uz određene izuzetke, dok se crkvena praksa i teologija nedjelje razvijala kroz duži period. Istraživanja Univerziteta u Beču posebno upozoravaju da se istorija nedjelje ne može svesti na jednostavnu zamjenu subote nedjeljom jednim carskim aktom.

Zato je važno razlikovati tri pitanja:

1. Da li su se pojedini hrišćani okupljali prvog dana sedmice? Istorijski izvori pokazuju da jesu.
2. Da li Novi savez izričito prenosi četvrti uput sa sedmog na prvi dan sedmice? Takav nalog ne postoji. Logika je jednostavna: Bog je dosledna Ličnost koja se ne mijenja (Malahija 3:6) i stoga Njegov Zakon nije proizvoljan; istina se ne redefiniše, niti je to promjenljiva kategorija. Povrh toga, sedmi dan odmora i dan Hristovog uskrsenja ne su različiti pojmovi. Čak i da u Novom savezu postoji nalog za obilježavanje dana Isusovog uskrsenja, a ne postoji, to i dalje ne bi imalo nikakve veze sa sedmičnim ciklusom i danom odmora.
3. Da li su crkvene i državne institucije kasnije propisivale nedjeljno bogosluženje i odmor? Istorijski izvori potvrđuju razvoj takvih propisa. Laodikejski sabor (oko 363–364. godine) u 29. kanonu izričito naređuje da hrišćani ne treba da judaizuju i da se odmaraju u subotu, već da taj dan treba da rade, dok hrišćanski dan odmora i naročitog poštovanja treba da bude nedjelja.

Upravo treće pitanje postaje posebno važno u istoricističkoj analizi Danila 7:25. Kada religijska institucija sebi pripisuje pravo da mijenja ili dopunjuje Božji zakon, nastaje sukob između božanskog i ljudskog autoriteta.

Ipak, samo pitanje dana bogosluženja ne treba koristiti kao jedini dokaz identiteta sile iz Danila. Ono se razmatra zajedno sa ostalim obilježjima iz Danila 7 i Otkrivenja 13 i 17: vjersko-političkom vlašću, govorom protiv Boga, progonstvom svetih i zahtjevom za autoritetom nad savješću.

Za istoricističko tumačenje ključno je da se proročanstvo ne odnosi samo na pojedinačnu promjenu vjerske prakse, nego na

širi pokušaj da ljudska vlast preuzme mjesto Božjeg autoriteta.

4.7. Vavilonsko vino i ljudska potreba za religijskim posrednicima

Zajednička nit prethodno razmotrenih doktrina jeste pitanje odnosa čovjeka prema Bogu.

Prema biblijskom učenju, pristup Bogu moguć je kroz Isusa Hrista. On je jedini posrednik između Boga i ljudi (1. Timoteju 2:5), jedini Spasitelj (Djela 4:12) i veliki Prvosveštenik koji se zauzima za svoj narod (Jevrejima 4:14–16; 7:25).

Upravo zato je važno razmotriti svaki religijski sistem koji ljudima sugeriše da im je, pored Hrista, potreban dodatni niz posrednika, posebnih duhovnih zasluga, ritualnih uslova ili institucionalnih potvrda da bi stekli pristup Božjoj milosti.

Ovdje se ne radi o poricanju vrijednosti hrišćanske zajednice, duhovnog savjetovanja ili molitve jednih za druge. Novi savez poziva vjernike da se mole jedni za druge (Jakov 5:16). Problem nastaje kada se ljudskim posrednicima pripisuje uloga koja pripada Hristu.

Vavilonski princip se, dakle, prepoznaje u svakom sistemu koji zamagljuje jednostavnost evanđelja: čovjek se udaljava od neposrednog povjerenja u Boga, a njegova vjera postaje zavisna od religijskog aparata, obreda i autoriteta koji se predstavljaju kao neophodni za spasenje.

4.8. Univerzalna religija i ekumensko jedinstvo

Otkrivenje ne prikazuje Vavilon kao zatvoren i izolovan sistem. Naprotiv, on ima međunarodni uticaj. Njegovo vino opija narode, kraljevi stupaju u savez s njim, a trgovci učestvuju u njegovom ekonomskom poretku (Otkrivenje 17:2; 18:3).

Zato završna slika Vavilona podrazumijeva i širenje religijskog jedinstva na globalnom nivou.

Međutim, potrebno je napraviti važnu razliku između iskrenog međureligijskog dijaloga i jedinstva koje se zasniva na doktrinarnom kompromisu ili političkoj prinudi.

Saradnja među ljudima različitih uvjerenja u borbi protiv siromaštva, nasilja, nepravde i drugih društvenih problema sama po sebi nije vavilonski princip. Ljudi mogu sarađivati u dobru, a da ne moraju odustati od svojih uvjerenja.

Problem nastaje kada se jedinstvo postavi iznad istine, kada se od vjernika traži da zanemare biblijska uvjerenja radi institucionalnog konsenzusa ili kada se politička moć upotrijebi da bi se određeni religijski stav nametnuo cijelom društvu.

Hrist nije pozivao svoje učenike da stvaraju jedinstvo po svaku cijenu. Njegova molitva u Jovanu 17 povezuje jedinstvo sa istinom: „Posveti ih istinom svojom; riječ je tvoja istina“ (Jovan 17:17).

Prema tome, biblijsko jedinstvo nije jedinstvo zasnovano na potiskivanju istine, nego na zajedničkoj vjernosti Bogu.

U istoricističkom razumijevanju, završno ujedinjenje Vavilona uključuje povezivanje različitih religijskih i političkih aktera oko zajedničkog sistema autoriteta. Otkrivenje 16:13–14 prikazuje djelovanje demonskih duhova koji izlaze iz usta aždaje, zvijeri i lažnog proroka i odlaze kraljevima cijeloga svijeta. To nije slika spontanog duhovnog buđenja, nego organizovanog okupljanja sila u sukobu sa Božjom vlašću.

Zato se završni vavilonski sistem ne prepoznaje samo po jednoj instituciji ili jednoj doktrini. Njegova suština je u povezivanju religijske obmane, političke moći i nametanja lažnog oblika obožavanja.

NEDOVRŠENA REFORMACIJA I ZAJEDNIČKE DOGMATSKE OSNOVE „MAJKE“ I „KĆERI“

Jedan od razloga zbog kojih je približavanje Rima i istorijskih protestantskih crkava moguće jeste činjenica da reformacija nikada nije dovela do potpunog preispitivanja svih naslijeđenih dogmi. Reformatori su odbacili papsku supremaciju, osporili brojne srednjovjekovne doktrine i naglasili načelo *Sola Scriptura* – Sveto pismo kao vrhovni autoritet. Međutim, u značajnim teološkim pitanjima zadržali su formulacije ranijih crkvenih sabora, uključujući svetkovanje nedjelje i nikejsko-carigradsku dogmu o Trojstvu.

Tako je došlo do istorijskog paradoksa: crkve koje su se odvojile od Rima u ime povratka apostolskom učenju zadržale su značajan dio dogmatskog nasleđa zajedničkog sa rimskom crkvom.

U okviru istoricističkog tumačenja Otkrivenja 17:5, gdje se Vavilon naziva „majkom bludnicama“, ovo je posebno značajno. Slika majke i kćeri ne mora se razumjeti samo kroz istorijsko porijeklo pojedinih protestantskih zajednica, nego i kroz duhovno nasleđe koje je nastavilo da postoji nakon reformacije.

Upravo zajedničke dogmatske osnove mogu olakšati međusobno približavanje, čak i kada postoje ozbiljne razlike u pogledu crkvene organizacije i autoriteta. Kada se tome pridruže ekumenski sporazumi, međureligijski dijalog i zajedničko djelovanje u društvenim pitanjima, stvaraju se uslovi za šire religijsko povezivanje.

Postavlja se ozbiljno pitanje: da li su protestantske crkve zaista nastavile reformaciju po načelu *Sola Scriptura*, ili su određene dogmatske granice naslijeđene iz prethodnog crkvenog sistema postale nedodirljive?

Reformacija koja ne dopušta da se i njeno vlastito nasleđe provjeri Svetim pismom rizikuje ne samo da se zaustavi na pola puta, već da se faktički pridruži vavilonskom sistemu.

4.9. Završna religijska obmana – pitanje obožavanja

U završnim poglavljima Otkrivenja pitanje obožavanja zauzima centralno mjesto.

Otkrivenje 13 opisuje dvije zvijeri. Prva dobija vlast i izaziva divljenje svijeta (Otkrivenje 13:3–4). Druga djeluje u korist prve, čini velika znamenja i navodi stanovnike zemlje da se poklone prvoj zvijeri (Otkrivenje 13:11–14).

Zatim se pojavljuje slika koja obuhvata i ekonomski život: „I da niko ne može ni kupovati ni prodavati osim onoga ko ima žig ili ime zvijeri ili broj njenog imena“ (Otkrivenje 13:17).

Ovim se povezuju tri dimenzije završne obmane:

- Religijska: nametanje lažnog sistema obožavanja.
- Politička: upotreba državne i međunarodne vlasti radi sprovođenja tog sistema.
- Ekonomska: ograničavanje mogućnosti kupovanja i prodavanja za one koji odbijaju da mu se pokore.

U Otkrivenju 14:6–12 slijedi Božja poruka upozorenja cijelom svijetu. Ona poziva ljude da se poklone Stvoritelju, upozorava na pad Vavilona i osuđuje poklonjenje zvijeri i njenom liku.

Posebno je značajno što se u istoj poruci pojavljuje poziv na držanje Božjih uputa i vjeru Isusovu (Otkrivenje 14:12).

Time se otkriva suštinski kontrast: Vavilon poziva na poslušnost ljudskom religijskom autoritetu, dok Božji narod ostaje vjeran Bogu, Njegovim uputima i izvornoj hrišćanskoj vjeri.

Završni sukob, prema ovom proročkom okviru, nije prvenstveno sukob između različitih političkih ideologija ili nacionalnih

interesa. To je sukob oko toga ko ima pravo na čovjekovu savjest i obožavanje – Stvoritelj ili sistem koji pokušava da zauzme Njegovo mjesto.

4.10. ZAKLJUČAK – VINO VAVILONA KAO SISTEMATSKA ZAMJENA BOŽJE ISTINE

Religijska obmana Vavilona ne mora se uvijek pojaviti u obliku otvorenog poricanja Boga. Mnogo je opasnija onda kada se predstavlja kao autentična vjera, kada koristi biblijski jezik, istorijsko nasleđe i religijske institucije, ali istovremeno uvodi učenja i prakse koje potiskuju autoritet Božje riječi.

U ovom segmentu prepoznali smo nekoliko karakterističnih obilježja takvog sistema:

- Miješanje biblijske istine sa učenjima i običajima koji nemaju jasno uporište u Pismu.
- Postavljanje ljudske tradicije iznad Božjih uputa.
- Pripisivanje religijskim institucijama autoriteta da definišu obavezna vjerovanja mimo jasnog biblijskog svjedočanstva.
- Zamagljivanje Hristove jedinstvene posredničke uloge.
- Uvođenje doktrina koje, prema protestantskom biblijskom tumačenju, nisu u skladu sa učenjem apostola.
- Povezivanje religijskog jedinstva sa političkim uticajem i mogućnošću nametanja vjerske prakse.

U klasičnom protestantskom istoricizmu, rimski papski sistem predstavlja centralnu istorijsku manifestaciju ovog religijsko-političkog obrasca. Ipak, Vavilon u Otkrivenju nije ograničen samo na jednu istorijsku instituciju. Njegov završni oblik obuhvata širi savez religijskih, političkih i ekonomskih sila. Očito i same protestantske crkve koje su zadržale nebiblijska

učenja i dogme.

Ovdje je neophodno ponoviti još jednu važnu stvar: kritika određenog religijskog sistema nije osuda svih ljudi koji mu pripadaju. Među pripadnicima različitih crkava postoje iskreni vjernici koji vole Boga, poštuju Hrista i nastoje da žive u skladu sa savješću. Božji poziv nije usmjeren protiv takvih ljudi, nego protiv obmane koja ih može držati u neznanju.

Vavilonsko vino je opasno upravo zato što obmana ne mora izgledati kao obmana.

Zato se završni Božji poziv neće odnositi samo na odbacivanje pojedinačnih pogrešnih učenja, nego na izlazak iz čitavog sistema lažnog autoriteta, duhovne obmane i pobune protiv Boga.

A taj poziv nalazi se u jednoj od najznačajnijih rečenica cijele knjige Otkrivenje: „Izađite iz nje, narode moj, da ne budete saučesnici u njenim grijesima i da vas ne zadese njene nevolje!“ (Otkrivenje 18:4).

5. IZLAZAK IZ VAVILONA – POSLEDNJI BOŽJI POZIV

Nakon što je prikazao Vavilon kao religijsko-politički i ekonomski sistem pobune protiv Boga, Otkrivenje donosi jednu od najdramatičnijih poruka cijelog proročanstva: „Izađite iz nje, narode moj, da ne budete saučesnici u njenim grijesima i da vas ne zadese njene nevolje!“ (Otkrivenje 18:4).

Ovaj poziv otkriva nešto izuzetno važno: Bog i dalje ima svoj narod unutar Vavilona. Ljudi koji pripadaju različitim religijskim zajednicama mogu iskreno vjerovati da služe Bogu, a da pritom nisu svjesni svih zabluda i duhovnih kompromisa sistema kojem pripadaju.

Zato poslednja poruka nije samo objava osude Vavilona. Ona je istovremeno poziv ljudima da prepoznaju istinu, napuste obmanu i stanu na stranu Boga.

5.1. „IZIĐITE IZ NJE, NARODE MOJ“ – KOME JE UPUĆEN POZIV?

Izraz „narode moj“ posebno je značajan. Bog ne govori o Vavilonu kao o prostoru u kojem nema nijednog iskrenog vjernika. Naprotiv, On se obraća ljudima koji se još uvijek nalaze unutar tog sistema, ali ih naziva svojim narodom.

To znači da pripadnost određenoj religijskoj instituciji i stvarni odnos čovjeka sa Bogom nisu uvijek isto.

Čovjek može biti iskren, moralno odgovoran, posvećen molitvi i uvjeren da živi u skladu sa Božjom voljom, a da ipak ne poznaje sve posledice određenih religijskih učenja i praksi. Njegova iskrenost ne pretvara zabludu u istinu, ali ni njegovo neznanje ne znači da ga Bog odbacuje.

Sličan princip vidimo i u Starom savezu. Kada je Bog pozvao svoj narod da napusti Vavilon nakon njegovog pada, nije to bio samo geografski poziv na povratak u Jerusalim. Bio je to poziv da se odvoji od sistema koji je predstavljao idolopoklonstvo i pobunu protiv Boga (Isaija 48:20; Jeremija 51:6, 45).

U Otkrivenju se taj poziv ponavlja u konačnom, globalnom obliku.

Bog poziva svoje ljude da ne učestvuju u grijesima Vavilona i da ne postanu saučesnici u njegovoj pobuni.

5.2. ŠTA ZNAČI IZAĆI IZ VAVILONA?

Izlazak iz Vavilona nije samo promjena formalnog članstva u nekoj crkvi. To je mnogo dublji duhovni čin.

Prije svega, to znači odbaciti svaki autoritet koji se postavlja iznad Božje riječi. Ako određeno religijsko učenje nije u skladu sa Pismom, njegova starost, rasprostranjenost ili institucionalno priznanje ne mogu ga učiniti obavezujućom Božjom istinom.

Drugo, izlazak iz Vavilona znači odbaciti svako vjerovanje i religijsku praksu koja čovjeka udaljava od Hrista kao jedinog Spasitelja i Posrednika.

Treće, znači odbaciti idolopoklonstvo, praznovjerje, duhovnu manipulaciju i svaki oblik religijskog iskorišćavanja ljudi.

Četvrto, znači odbaciti saveze religije i politike u kojima se vjerska uvjerenja nameću državnom silom, a sloboda savjesti potiskuje u korist institucionalnih interesa.

Peto, znači odbaciti ekonomsku nepravdu, pohlepu i eksploataciju, jer se vjernost Bogu ne može odvojiti od pravednog odnosa prema drugim ljudima.

Apostol Pavle piše: „I zato izađite između njih i odvojte se, govori Gospod, i ne dotičite se nečistote, i ja ću vas primiti“ (2.

Korinćanima 6:17).

Izlazak iz Vavilona, dakle, nije poziv na mržnju prema ljudima, izolaciju od društva ili odbacivanje svakoga ko drugačije vjeruje. To je poziv na duhovno razdvajanje od zablude i nevjernosti Bogu.

5.3. Božji narod nije ograničen na jednu vidljivu instituciju

Jedna od najvažnijih posledica poruke iz Otkrivenja 18:4 jeste činjenica da Bog svoj narod prepoznaje drugačije nego što to čine ljudske institucije.

Ljudi često procjenjuju pripadnost na osnovu imena crkve, vjerske tradicije, obreda ili formalnog članstva. Međutim, biblijski kriterijum ide dublje.

Isus je rekao: „Imam i druge ovce, koje nisu iz ovog tora. Moram i njih dovesti i one će slušati moj glas, i sve će biti jedno stado s jednim pastirom.“ (Jovan 10:16)

Ovaj tekst pokazuje da Hristove ovce nisu ograničene na jednu vidljivu grupu. On poznaje svoje i poziva ih da slijede Njegov glas.

Sličnu poruku nalazimo u 1. Kraljevima 19:18, gdje Bog otkriva Iliji da u Izraelu ima sedam hiljada ljudi koji nisu savili koljena pred Balom. Prorok je u jednom trenutku mislio da je ostao gotovo sam, ali Bog je poznavao one koji su mu ostali vjerni.

Zato nije ispravno tvrditi da su svi ljudi izvan određene zajednice izgubljeni, niti da je formalno članstvo u zajednici samo po sebi garancija spasenja.

Spasenje je Božji dar kroz Isusa Hrista (Efescima 2:8–9). Hrišćanska zajednica ima važnu ulogu u duhovnom životu, ali

nijedna ljudska institucija ne može zauzeti mjesto Hrista.

Ovo je posebno važno kada govorimo o Vavilonu: Božji poziv je upućen ljudima, a ne samo institucijama. On želi da ih oslobodi obmane i dovede u punoću biblijske istine.

5.4. Tri anđeoske poruke – Božji odgovor na Vavilon

Četrnaesto poglavlje Otkrivenja donosi tri anđeoske poruke koje imaju posebno mjesto u završnom sukobu između Božje istine i Vavilona (Otkrivenje 14:6–12).

One predstavljaju Božji odgovor na religijsku, političku i duhovnu obmanu opisanu u prethodnim poglavljima.

Prva poruka – vječno evanđelje i poziv na obožavanje Stvoritelja. – „Bojte se Boga i dajte mu slavu, jer je došao čas njegovog suda! Poklonite se Onome koji je stvorio nebesa i zemlju i more i izvore voda!“ (Otkrivenje 14:7)

Prva poruka vraća čovjeka osnovnom pitanju: kome pripada obožavanje?

Vavilon traži poslušnost ljudskom religijskom autoritetu, dok prva anđeoska poruka poziva ljude da se poklone Stvoritelju. Ona istovremeno objavljuje da je došao čas Božjeg suda.

Poziv na obožavanje Stvoritelja ima snažnu vezu sa četvrtim uputom Dekaloga, koji podsjeća na Boga kao Tvorca neba i zemlje (2. Mojsijeva 20:8–11).

Zato se u klasičnom istoricističkom tumačenju ova poruka povezuje i sa pitanjem Božjeg zakona, subote i autoriteta Stvoritelja.

Druga poruka – objava pada Vavilona. – „Pade, pade Vavilon grad veliki, bludnica koja je sve narode opila vinom pomame bluda svoga!“ (Otkrivenje 14:8)

Ova poruka ne objavljuje samo buduće uništenje jednog

grada. Ona razotkriva duhovni pad sistema koji je svoju obmanu proširio na narode.

Ponavljanje riječi „pade“ naglašava izvjesnost Božjeg suda. Vavilon može izgledati moćno, bogato, uticajno i nepobjedivo, ali njegova veličina nije dokaz Božjeg odobravanja.

Njegov pad počinje razotkrivanjem njegove obmane, a završava se izvršenjem Božjeg suda.

Treća poruka – upozorenje protiv poklonjenja zvijeri i njenom liku. – Treća poruka donosi najozbiljnije upozorenje: „Ako se ko pokloni zvijeri i ikoni njezinoj, i primi žig na čelo svoje ili na ruku svoju…“ (Otkrivenje 14:9).

Ona govori o završnoj krizi obožavanja i poslušnosti. U njenom središtu nalazi se pitanje da li će čovjek ostati vjeran Bogu ili će prihvatiti sistem koji zahtijeva poslušnost suprotnu Božjoj volji.

Nasuprot onima koji se poklanjaju zvijeri, Otkrivenje predstavlja Božji narod: „Ovdje je istrajnost svetih, koji drže uputstva Božja i vjeru Isusovu.“ (Otkrivenje 14:12)

Ovaj opis je ključan. Vjernost Božjem zakonu i vjera u Isusa nisu suprotstavljene stvarnosti. One se međusobno dopunjuju.

Čovjek se ne spasava djelima zakona, nego Božjom milošću kroz Hrista. Međutim, istinska vjera ne vodi u pobunu protiv Boga, već u poslušnost koja proizlazi iz ljubavi (Jovan 14:15; Rimljanima 3:31).

5.5. Sloboda savjesti – granica koju Vavilon pokušava da pređe

Jedna od najopasnijih osobina vavilonskog sistema jeste njegova težnja da kontroliše ne samo spoljašnje ponašanje čovjeka, nego i njegovu savjest.

Vjera koja se nameće silom prestaje da bude slobodan odgovor čovjeka na Božji poziv.

Hrist nikada nije koristio političku silu da bi nametnuo vjeru. Kada su ga učenici pitali da li da prizovu oganj sa neba na one koji ga nisu primili, On ih je ukorio (Luka 9:54–56). Njegovo kraljevstvo ne počiva na prinudi.

Pred Pilatom je izjavio: „Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta“ (Jovan 18:36).

To ne znači da hrišćani ne treba da učestvuju u društvenom životu ili da se zalažu za pravedne zakone. Znači da se Božje kraljevstvo ne uspostavlja političkom dominacijom, prisilnim obraćenjem ili državnim nametanjem vjerskih obreda.

Upravo zato je sloboda savjesti jedan od ključnih kriterijuma u prepoznavanju vavilonskog principa.

Kada se religijski autoritet poveže sa državnom silom, kada se ljudima ograničavaju prava zato što odbijaju određeni oblik bogosluženja i kada se poslušnost instituciji postavlja iznad poslušnosti Bogu, tada se ponavlja obrazac koji Otkrivenje prikazuje kroz zvijer i njen lik.

Završni sukob neće biti samo pitanje ličnog uvjerenja. Prema Otkrivenju 13, on će uključivati i pritisak društvenih, političkih i ekonomskih struktura.

Zato je pitanje slobode savjesti mnogo više od političkog ili pravnog pitanja. Ono je pitanje vjernosti Bogu.

5.6. Vavilon pada, ali Božje kraljevstvo ostaje

Osamnaesto poglavlje Otkrivenja završava se slikom potpunog uništenja Vavilona.

Anđeo uzima kamen kao veliki žrvanj i baca ga u more, govoreći: „Ovako će u trenu biti zbačen Vavilon, veliki grad, i više

ga nikada neće biti.“ (Otkrivenje 18:21)

Zatim slijedi opis svijeta u kojem više nema muzike, zanata, trgovine, svjetlosti ni svadbenog veselja. Sve što je predstavljalo njegovu raskoš, moć i privlačnost nestaje.

Razlog pada jasno je naveden:

- Vavilon je prevario narode.
- Njegovi trgovci postali su velikaši zemlje.
- U njemu se našla krv proroka, svetih i svih pobijenih na zemlji (Otkrivenje 18:23–24).

Ovo je konačna Božja presuda nad sistemom koji je svoju veličinu gradio na obmani, eksploataciji, nasilju i pobuni protiv Stvoritelja.

Ali Otkrivenje se ne završava slikom pada Vavilona.

Nakon suda konačnog nad silama zla (Otkrivenje 20), Jovan vidi novo nebo i novu zemlju (Otkrivenje 21:1). Vidi sveti grad, novi Jerusalim, koji silazi od Boga. Čuje glas koji objavljuje da će Bog prebivati sa ljudima i da će otrti svaku suzu iz njihovih očiju (Otkrivenje 21:3–4).

Nasuprot Vavilonu, koji se uzdiže protiv Boga, novi Jerusalim predstavlja zajednicu koju Bog okuplja svojom ljubavlju i pravdom.

Nasuprot Vavilonu, koji zavodi narode, novi Jerusalim prima narode koji hode u Božjoj svjetlosti (Otkrivenje 21:24–26).

Nasuprot Vavilonu, koji se bogati na račun ljudi, novo Božje kraljevstvo donosi život, iscjeljenje i slobodu (Otkrivenje 22:1–5).

To je konačni ishod sukoba: Vavilon nestaje, a Božje kraljevstvo vječno ostaje (uporedi sa Danilo 2:44–45). Plan spasenja se završava obnovom Zemlje i univerzuma.

5.7. ZAVRŠNI POZIV – IZABRATI KOME ĆEMO BITI VJERNI

Poruka o Vavilonu nije data da bi podstakla mržnju, vjersku netrpeljivost ili osjećaj ljudske nadmoći. Njena svrha je da razotkrije obmanu i pozove ljude na vjernost Bogu.

Zato ovaj poziv ne smije biti upućen sa ohološću, nego sa ozbiljnošću, ljubavlju i odgovornošću.

Niko nema pravo da sebe postavi za sudiju tuđe savjesti. Ali isto tako niko ne bi trebalo da se odrekne istine samo zato što je određeno učenje staro, popularno, institucionalno priznato ili prihvaćeno od većine.

Hrist je rekao: „Upoznaćete istinu, i istina će vas osloboditi“ (Jovan 8:32).

To je suština izlaska iz Vavilona: osloboditi se ljudske obmane i vratiti se Božjoj riječi, Hristu kao jedinom Spasitelju i Bogu kao vrhovnom autoritetu.

Završna poruka Otkrivenja ne poziva ljude da budu vjerni nekoj ljudskoj sili, nego da ostanu vjerni Bogu, bez obzira na cijenu.

„Dolazim brzo. Čvrsto drži ono što imaš, da ti niko ne uzme nagradu“ (Otkrivenje 3:11).

ZAKLJUČAK: VAVILON – SISTEM KOJI ĆE NESTATI

Vavilon je jedna od najmoćnijih i najobuhvatnijih proročkih slika u Bibliji. Njegovo značenje prevazilazi granice drevnog grada, istorijskog carstva ili pojedinačne religijske organizacije.

Od Vavilonske kule, preko istorijskog carstva koje je osvojilo Jerusalim, do proročke slike iz Otkrivenja, provlači se isti duhovni obrazac: čovjek i ljudski sistemi pokušavaju da zauzmu mjesto koje pripada Bogu.

Taj obrazac kroz istoriju poprima različite oblike:

- Politički: vlast koja sebe uzdiže iznad Božjeg autoriteta i koristi prinudu da bi ostvarila svoje ciljeve.
- Religijski: sistem koji miješa Božju istinu sa ljudskim učenjima, tradicijama i autoritetima.
- Ekonomski: poredak u kojem se profit, raskoš i moć postavljaju iznad ljudskog dostojanstva i pravde.
- Duhovni: obmana koja čovjeka udaljava od neposrednog povjerenja u Boga i Hrista.
- Globalni: završno povezivanje religijskih, političkih i ekonomskih sila u sistem koji zahtijeva poslušnost suprotnu Božjoj volji.

U klasičnom protestantskom istoricističkom razumijevanju, rimski papski sistem predstavlja centralnu istorijsku manifestaciju vjersko-političke sile opisane u Danilu 7 i Otkrivenju 13 i 17. Međutim, Vavilon u svom završnom obliku predstavlja širi sistem, čiji uticaj obuhvata različite institucije, narode i

strukture moći.

Zato nije dovoljno prepoznati istorijske oblike Vavilona. Potrebno je prepoznati i njegov duh – svaki pokušaj da se ljudski autoritet postavi iznad Boga, da se istina zamijeni tradicijom, da se vjera pretvori u sredstvo kontrole i da se čovjekova savjest potčini sistemu.

Biblija ne ostavlja neizvjesnost u pogledu konačnog ishoda. Vavilon će pasti. Njegova politička moć, religijski uticaj i ekonomska raskoš neće ga spasiti od Božjeg suda.

Ali prije konačnog pada, Bog upućuje poziv ljudima koji se još uvijek nalaze u njegovom okrilju: „Izađite iz nje, narode moj!“

To je poziv da se izabere istina umjesto obmane, Hrist umjesto ljudskih posrednika, Božja riječ umjesto ljudske tradicije i sloboda savjesti umjesto religijske prinude.

Na kraju, najvažnije pitanje nije kojoj tradiciji pripadamo, koliko je stara naša institucija ili koliko je uticajan sistem kojem vjerujemo. Najvažnije pitanje glasi: Kome ćemo biti vjerni – Bogu ili Vavilonu?

Odgovor na to pitanje određuje naš odnos prema završnom sukobu opisanom u Otkrivenju.

„I Duh i nevjesta govore: ‘Dođi!’ I ko god čuje, neka kaže: ‘Dođi!’ I ko je god žedan, neka dođe! Ko god želi, neka uzme vodu života besplatno!“ (Otkrivenje 22:17).
